

Juuso Putti

Musiikin hahmottamisen kehittäminen luovilla työtavoilla soiton alkeisopetuksessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

11.4.2023

Tiivistelmä

Tekijä:	Juuso Putti
Otsikko:	Musiikin hahmottamisen kehittäminen luovilla työtavoilla soiton alkeisopetuksessa
Sivumäärä:	43 sivua + 3 liitettä
Aika:	11.04.2023
Tutkinto:	Musiikkipedagogi (AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto:	Varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaaja:	Annu Tuovila, MuT
Arviointi:	Hanna-Maija Aarnio, MuM

Avainsanat: Musiikin hahmotus, soiton alkeisopetus, luovat työtavat, musiikin symbolijärjestelmät

Opinnäytetyöni tarkoitus oli tarkastella erilaisia tapoja opettaa alakouluikäisiä instrumenttioppilaita hahmottamaan musiikin ilmiöitä, erityisesti sävelkorkeutta ja rytmiä, ilman instrumenttia. Testasin kehittelemiäni työtapoja seitsemän viikkoa kestävästä opetuskokeilun aikana omien soitto-oppilaideni kanssa. Opetuskokeilun säveltämisalustaan osallistui kaksi piano-oppilasta ja rytmikkaosioon yksi rumpuoppilas.

Idea opetuskokeiluun tuli, kun havaitsin, että instrumentin soittamisen tekniset haasteet saattavat viedä aloittelijoilta huomion pois itse musiikin oppimisesta. Halusin kehittää työtapoja, jotka tukevat musiikin visuaalista ja kuulonvaraista hahmottamista ilman instrumenttia. Käyttämieni työtapojen keskiössä olivat magneettitaulu ja värikkäät magneetit, joiden avulla opetin melodisia ilmiöitä duuriasteikossa sekä yksinkertaisia rytmejä tasajakoisessa tahtilajissa.

En käyttänyt opetuskokeilussani lainkaan perinteistä nuottikirjoitusta, koska halusin tarjota mahdollisuuden sukeltaa musiikin ilmiöihin matalalla kynnyksellä ilman mitään teoriaosaamista tai termistön hallintaa. Käyttämäni työtavat ovatkin ensisijaisesti suunnattu oppilaille, jotka eivät käy musiikin hahmotusaineiden tunneilla.

Opetuskokeilu helpotti minun ja oppilaideni välistä musiikillista kommunikointia, tarjosi oppilaille uudenlaisen visuaalisen tavan hahmottaa musiikin ilmiöitä, antoi ensikosketuksen kuullun musiikin kirjoittamiseen sekä tutustutti oppilaat musiikillisen keksinnän maailmaan. Opetuskokeilun myötä käsitykseni siitä, että musiikin hahmotustaitojen opetusta kannattaa sisällyttää tavallisille 30 minuutin pituisille soittotunneille, vahvistui. Havaitsin myös, että musiikin hahmotustaitojen alkeita voi hyvin opettaa ilman perinteistä nuottikirjoitusta.

Abstract

Author: Juuso Putti
Title: Creative Ways to Teach Music Theory for Beginners during Instrument Lessons
Number of Pages: 43 pages + 3 appendices
Date: 11 April 2023

Degree: Music
Degree Programme: Bachelor of Music Pedagogy
Specialization Option: Early Childhood Music Education and Community Music
Supervisor: Annu Tuovila, DMus
Examiner: Hanna-Maija Aarnio, MMus

Keywords: Music theory, fundamentals of music, instrument tuition for beginners, creative teaching methods, music notation systems

My bachelor's project explores different ways of teaching music theory to school-aged instrument pupils. I focus specifically on pitch within the major scale and simple rhythms in the 4/4 time signature. I tested my teaching methods with my own pupils during a 7-week teaching trial. Two piano students and one drum student participated in the trial.

The topic of my bachelor's project was inspired by my own experiences of teaching beginners. I noticed how the motoric difficulties of playing an instrument can take away from learning about music itself. To combat this, I developed teaching methods that aid visual and aural perception of music without the use of a musical instrument. I used a magnet board and colorful magnets to present melodic and rhythmic concepts.

I did not use traditional notation because I wanted to offer a quick route to exploring musical phenomena without any previous music theory knowledge or vocabulary. My teaching methods are in fact mainly for students who do not attend any music theory classes.

The teaching trial improved musical communication between me and my students. It offered a new way of visualizing musical concepts, familiarized the students with writing down music that they hear and introduced them to the world of composition. Based on my observations, I conclude that teaching music theory concepts to beginners during a 30-minute instrumental lesson is beneficial and can be done without standard staff notation.

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tavoitteet	7
2.1	Musiikin hahmottamisen haasteet soittotunneilla	8
2.2	Tutkimuskysymykset	9
2.3	Tutkimusmenetelmät	10
3	Musiikin hahmottaminen	10
3.1	Musiikin hahmottamisen lähihistoria ja nykyhetki	11
3.2	Muha-oppimateriaalit ja käyttömahdollisuudet soittotunnilla	13
3.2.1	Tohtori Toonika	13
3.2.2	Musiikkiseikkailu 1	14
3.2.3	Nuottipaja 1	14
3.2.4	Musiikin perusteet 1	15
4	Alakouluikäinen soittotunneilla	16
4.1	Soittotuntien ja musiikkiharrastuksen merkitys alakoululaiselle	16
4.2	Brunerin kolme ajattelun kehittymisen representaatioprosessia musiikin hahmotukseen sovellettuna	17
4.3	Musiikin hahmottamisen kognitiivisia virstanpylväitä	19
4.4	Musiikin hahmottamisen merkitys alakouluikäisen musiikkiharrastuksessa	21
4.5	Musiikillinen keksiminen ja luovuus soittotunneilla	22
5	Opetuskokeilun kuvaus	23
5.1	Välineet	24
5.2	Työtavat	24
5.3	Aiheet	25
5.4	Opetuskokeilun kulku	25
5.4.1	Magneettitaulu tutuksi	26
5.4.2	Kuuntelutehtäviä ja ”mansikkakeittoa”	27
5.4.3	Lisää kuuntelutehtäviä ja komin tunnistusta	28
5.4.4	Oman melodian keksimistä ja fillejä	28
5.4.5	Jatkoa melodialle ja oman fillin keksimistä	30
5.4.6	Kuuntelutehtäviä omasta melodiasta ja komin keksintää	32

5.4.7 Viimeiset kuuntelutehtävät ja oppilaan melodian nuotinnoksen esittely	34
6 Opetuskokeilun tuloksia	35
6.1 Musiikin hahmotustaitojen opetuksen hyötyjä soitto-oppilaalle	36
6.2 Musiikin hahmotustaitojen opetus ilman nuotteja	37
6.3 Musiikillisen keksinnän rooli musiikin hahmotuksellisten asioiden oppimisessa	39
7 Pohdinta	40
Lähteet	42
Liitteet	44
Lapseni musiikilliset lähtökohdat-kyselylomake	44
Tiedote tutkimuksesta	45
Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	50

1 Johdanto

Idea opinnäytetyöhöni kumpusi halusta yhdistää kiinnostukseni musiikin hahmotusaineisiin ja työni useiden eri instrumenttien soitonopettajana. Olen opettanut enimmäkseen pianisteja, kitaristeja ja rumpaleita, mutta mukaan on mahtunut myös yksi basso-oppilas ja yksi lauluoppilas. Oppilaani ovat olleet ikäjakaumaltaan 7-18-vuotiaita, pääasiassa aloittelijoita ja heitä on yhdistänyt yksi lähtökohta: kukaan heistä ei ole käynyt musiikin hahmotusaineiden tunneilla.

Monien muiden soitonopettajien tavoin olen joutunut miettimään, millä tavalla esittelen musiikilliset sisällöt soitto-oppilailleni. Mitä termistöä käytän? Käytänkö perinteistä nuottikirjoitusta? Kuinka paljon analysoin itse tai ohjaan oppilasta analysoimaan musiikkia? Mikä rooli oppilaan omalla luovuudella ja musiikillisella keksimisellä on musiikin ilmiöiden hahmottamisessa? Entä mikä ylipäätään on musiikin hahmotuksen rooli soittoharrastuksen mielekkyyden kasvattajana tai ylläpitäjänä oppilaille, jotka eivät opiskele musiikin hahmotusaineita?

Oma musiikin hahmotusaineiden (siihen aikaan musiikin teoria ja säveltapailu) opiskeluni alkoi teini-ikäisenä Musiikkikoulu Grooven teoriatunneilla. Samalla aloitin kitaratunnit muutaman vuoden itseopiskelun jälkeen. Lopetin kitaratunneilla käymisen melko pian, mutta jatkoin teoriatunneilla käymistä 3/3-suorituksen asti ja näin tulini kahlanneeksi läpi suosituksen Tohtori Toonika -kirjan alusta loppuun. Niihin aikoihin olin intohimoinen hevikitaristi ja tein paljon omia kappaleita suosikkibändejäni jäljitellen. Sovitin kappaleitani kaikille bändisoittimille Guitar Pro -tabulatuuri-/sekvensseriohjelmalla, mikä edesauttoi melko laajaa musiikin ilmiöiden hahmotusta – ainakin hevimusiikin sisällä. Teoriatunneilla saamani tiedot ja taidot muuttuivat työkaluiksi laadukkaamman musiikin tekemiseen ja auttoivat ymmärtämään myös mielimusiikkini rakennuspalikoita.

Musiikin teorian ja säveltapailun 3/3-suoritus jäi ainoaksi viralliseksi musiikin opiskelusuoritukseksi, ja lukion jälkeen musiikkiharrastukseni vaipui vuosien hiljaiseloon. Päätin lopulta kuitenkin hakea musiikkipedagogiksi ja päästyäni

Metropolia Ammattikorkeakoulun varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön linjalle, myös musiikin hahmotusaineiden opiskelu jatkui. Pakollisten ammattimuusikon musiikin perusteet -kurssien aikana aloin kiinnostua musiikin hahmotusaineiden opettamisesta ja pääsin tekemään kolmannen vuoden opetusharjoitteluni aikuisten musiikin hahmotusaineiden alkeisryhmään. Kolmantena opiskeluvuoteni sain myös töitä soitonopettajana Musiikkikoulu Groovesta: samasta musiikkikoulusta, jossa itse opiskelin teininä, ja jossa nyt toteutin opinnäytetyöni opetuskokeilun.

Opinnäytetyöni alussa käsittelen opinnäytetyöni tavoitteet sekä tutkimuskysymykset ja -menetelmät. Avaan tämän jälkeen musiikin hahmotusta terminä ja sen muuttunutta roolia eri vuosien taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmissa. Esittelen musiikin hahmotusaineiden opetuksen sisältöjä ja tällä hetkellä käytössä olevia oppimateriaaleja ja vertailen niitä omaan lähestymistapaani opetuskokeilussani. Pureudun tämän jälkeen tarkemmin alakouluikäisen lapsen maailmaan ja musiikkiharrastuksen merkitykseen. Opinnäytetyön loppupuolella kuvailen opetuskokeiluani, jonka toteutin omien Musiikkikoulu Grooven soitto-oppilaideni kanssa Suutarilan ala-asteen tiloissa lokakuun 2022 ja joulukuun 2022 välillä. Opetuskokeilun kuvauksen jälkeen avaan opetuskokeilun tuloksia ja vastaan työni alussa esittämiini tutkimuskysymyksiin. Lopuksi pohdin opetuskokeiluni tuloksia tulevan työni ja ylipäätään musiikin hahmotuksen integroimisen kannalta.

2 Opinnäytetyön tavoitteet

Lähestyn opinnäytetyöni tavoitteita yleisten haasteiden kautta, joita monet soitonopettajat kohtaavat opettaessaan musiikin hahmotuksellisia asioita nuorille oppilailleen. Haasteet pohjustavat opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiä, jotka pyrin tässä luvussa myös perustelemaan. Toivon, että opinnäytetyöni antaa työkaluja ja vinkkejä muille samojen haasteiden kanssa painiskeleville soitonopettajille.

2.1 Musiikin hahmottamisen haasteet soittotunneilla

Ensimmäinen musiikin hahmottamiseen liittyvä haaste, jonka huomasin soittotunneilla, oli musiikillisen ilmiön sanoittaminen ilman perinteistä termistöä, jota yleensä opitaan nimenomaan musiikin hahmotustunneilla. Välillä lipsautin esimerkiksi termin ”neljäsosanuotti”, minkä jälkeen minun piti antaa termille jonkinlainen selitys. Huomasin, että yhden termin selittämiseksi pitää usein selittää samalla monta muutakin asiaa. ”Minkä neljäsosa neljäsosanuotti on?” Pystyin kuitenkin integroimaan musiikin hahmotuksellisia asioita soittotunneille pieninä kerta-annoksina. Suurin osa oppilaistani oli kiinnostunut rytmimusiikista, jota ei muutenkaan juuri soitettu nuoteista, joten en ottanut paineita oikean termistön opettamisesta.

Kommunikoinnin haasteiden lisäksi huomasin visuaalisten apuvälineiden tärkeyden uusien ilmiöiden selittämisessä. Varsinkin rumpuoppilaita opettaessa kaipasin ”jotain kättä pidempää”, kun poikettiin jo opitusta peruskompista. Bassorummun isku piti ehkä sijoittaa eri kohtaan tahtia tai ehkä koko komppi lähtikin etuiskulla liikkeelle. Rumpunotaatio ei ole kovin monimutkaista, mutta 30 minuutin soittotunnin keskellä uuden ilmiön havainnollistaminen käsin kirjoitetuin rumpunuotein ei tuntunut houkuttelevalta. Kaipasin nopeampaa, helpompaa ja mutkattomampaa tapaa esittää asioita visuaalisesti.

Kolmas haaste, johon havahduin erään nuoren kitarapoppilaan kanssa, oli instrumentin soittamisen mekaaninen vaikeus. Suuri osa soittotunnista kului perustavanlaatuisen motoriikan ja koordinaation harjoitteluun, puhumattakaan sormenpäiden kivun kanssa taistelemisesta. Yksittäisen puhtaasti soivan sävelen kuuluminen oli ensimmäisten viikkojen agendana. Monet kitaraopettajat varmasti tunnistavat tämän tilanteen, eikä tässä havainnossa olekaan mitään uutta. Aloin kuitenkin miettiä, millä tavoin oppilaan musiikillisia taitoja voitaisiin kehittää soittoharrastuksen usein kivuliaallakin alkutaipaleella. Opettamistani soittimista kitara on pienelle soittajalle ehkä vaikein ja mahdollisesti myös turhauttavin. Siispä aloin miettiä, miten musiikin ilmiöitä voisi opiskella ilman instrumenttia ajallisesti hyvin rajatussa soittotuntiympäristössä.

Halusin siis kehittää musiikin hahmotuksen opettamiseen sellaisia työtapoja, jotka palvelevat tämänhetkisen työelämäni tarpeita. Halusin jotain nopeaa ja helppokäyttöistä, jotain perinteistä nuottikirjoitusta intuitiivisempaa ja visuaalista hahmottamista tukevaa. Visuaalisen hahmottamisen ohella halusin kehittää oppilaiden kuulonvaraista hahmottamista, etenkin melodisten ja rytmisten ilmiöiden tunnistamista myös ilman soitinta. Lisäksi halusin ruokkia oppilaan omaa luovuutta ja rohkaista musiikilliseen keksimiseen, jotta käsiteltävät asiat eivät jäisi irralliseksi ylhäältä tulevaksi informaatioksi.

2.2 Tutkimuskysymykset

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä haluan selvittää, mitä musiikillisia asioita lapsi jo osaa soittotunneille tullessaan, ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Soitonopettajan on hyvä ymmärtää oppilaidensa ikäryhmän kehityksen pääpiirteet, jotta opettajan odotukset vastaisivat todellisuutta ja opetusta pystyisi suunnittelemaan sopivalla haastavuustasolla ja etenemisnopeudella. Yksilölliset erot ovat toki merkittäviä ja opettajan on hyvä tutustua jokaisen oppilaan omiin lähtökohtiin vielä erikseen. Vastaan tähän kysymykseen luvussa 4 – alakouluikäinen soittotunneilla.

Toiseksi haluan avata musiikin hahmotustaitojen opetuksen mahdollisia hyötyjä oppilaille soittotunneilla. Kannattaako 30 minuutin soittotunnista uhrata osa musiikin hahmotustaitojen opetukselle, vaikka kukaan ei oppilaalta hahmotusaineiden suorituksia vaadi? Aihe kiinnosti minua, koska halusin asettua sellaisen oppilaan asemaan. Itse hyödyin musiikin hahmotustaitojen oppimisesta suuresti, mutta kävinkin erillisillä musiikin teorian tunneilla.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä haluan pohtia, miten voin opettaa musiikin hahmottamista soitto-oppilailleni ilman nuotteja. Symbolijärjestelmiä on paljon, ja perinteinen nuottikirjoitus on abstraktin luonteensa takia hidas oppia. Itsekin opin soittamaan ensin tabulatuureista ja hahmottamaan melodioita visualisoi-

malla otteita kitaran otelaudalla. Omien kokemusteni inspiroimana halusin löytää tapoja hahmotuksellisten asioiden opettamiseen ilman perinteisen nuottikirjoituksen oppimisen pitkää prosessia.

Neljäntenä kysymyksenä pohdin, mikä rooli musiikillisella keksinnällä on musiikin hahmotustaitojen oppimisessa. Itse opin teoreettisia aiheita soveltamalla niitä omiin sävellyksiini ja uskon, että oppiminen onnistuu parhaiten luovalla tavalla, eikä ulkoa opettelemalla. Ensimmäistä lukuun ottamatta vastaan kaikkiin tutkimuskysymyksiin luvussa 6 – opetuskokeilun tuloksia.

2.3 Tutkimusmenetelmät

Opetuskokeilussani käytin osan soittotunnista musiikin hahmotuksellisten asioiden opettamiseen kehittelemilläni työtavoilla. Videoin tämän osion joka soittotunnilta analysointia varten. Videoiden pohjalta kirjoitin luvun 5 – opetuskokeilun kuvaus. Nauhoitin muutama otteeseen myös lyhyitä haastatteluja puhelimen ääninauhurilla täydentääkseni oppilaiden kokemuksia heti yksittäisen kokeiluseSSION jälkeen. Teetin opetuskokeilun lopuksi vielä kyselyn lomakkeella, jonka oppilaat saivat täyttää kotona vanhempiensa avustuksella. Lomakkeessa kartoitin oppilaiden kokemuksia koko opetuskokeilusta sekä heidän musiikillisia lähtökohtiaan. Kerron lomakkeissa saamastani palautteesta luvussa 6 – opetuskokeilun tuloksia. Lomake löytyy opinnäytetyön lopun liitteistä (liite 1).

3 Musiikin hahmottaminen

Opinnäytetyöni keskiössä on musiikin hahmotustaitojen kehittäminen soittotunneilla, mutta mitä musiikin hahmottaminen oikeastaan tarkoittaa? Tarkoittaako se samaa kuin musiikin teoria ja säveltapailu tai musiikin perusteet? Viimeksi mainitut ovat pääosin jo vanhentuneita termejä musiikkioppilaitoksissa. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistuttua vuonna 2017 alettiin puhua musiikin hahmotusaineista (OPH, 2017).

3.1 Musiikin hahmottamisen lähihistoria ja nykyhetki

Vuoden 2002 taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman (OPS) perusteissa opetus jakautui instrumenttitaitoihin ja yhteismusiisointiin ja musiikin perusteisiin sekä musiikin perustasolla että musiikkiopistotasolla. Musiikin perusteet puolestaan kattoivat musiikin luku- ja kirjoitustaidon, musiikin hahmottamisen sekä musiikin historian ja tyylien tuntemuksen. Oppilaitokset saivat ratkaista musiikin perusteiden eri osa-alueiden jakamisen eri oppiaineiksi. Vuoden 2002 OPS-perusteet luettelevat tarkasti erilaisia taitoja, jotka musiikin perusteet-opinnot suorittaneen oppilaan tulisi hallita. Musiikin perustason suorittaneen oppilaan tulisi esimerkiksi osata tuottaa ja tunnistaa tavallisimpia lopuketyyppejä ja harmonioita. Musiikkiopistotason mukaisen musiikin perusteet -opinnot suorittaneen oppilaan tulisi puolestaan osata muun muassa jäsentää kuultua ja nuotinnettua musiikkia ja olla tietoinen sointujen käytön ja äänenkuljetuksen lainalaisuuksista. (OPH, 2002)

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa 2005 musiikin opetus jakautui kymmeneen eri opintokokonaisuuteen, joista yksi oli musiikin teoria ja säveltapailu. Tämän opintokokonaisuuden tavoitteisiin kuului muun muassa nuotinlukutaidon oppiminen ja musiikillisten lainalaisuuksien ymmärtäminen. Eri opintokokonaisuuksien tavoitteissa oli osittaisia päällekkäisyyksiä. Esimerkiksi soitinopintojen opintokokonaisuuden yhtenä tavoitteena oli nuotinlukutaidon ja prima vista -soittovalmiuksien oppiminen, ja musiikin tuntemuksen opintokokonaisuuden tavoitteissa mainittiin erilaisten sävellysten analysoimaan ja ymmärtämään oppiminen. (OPH, 2005)

Vuoden 2017 OPS-perusteissa ei enää määritellä tarkkoja opintokokonaisuuksia. Sen sijaan ne sisältävät tavoitteita neljälle eri osa-alueelle, joista yksi on kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen. Oppilaitoksilla on nykyään entistä suurempi vapaus määritellä itse tarjoamansa opintokokonaisuudet ja ammentaa niihin tavoitteita eri osa-alueista. (OPH, 2017) Monet oppilaitokset opettavat kuitenkin omana oppiaineenaan musiikin hahmotusaineita, josta käytetään lyhennettä muha.

Vuoden 2017 musiikin yleisen oppimäärän OPS-perusteiden tavoitteissa kuuntelemisen ja musiikin hahmottamisen osa-alueella painottuvat musiikin kuulonvarainen jäsentäminen ja hahmottaminen sekä oman ja muiden oppilaiden musisoinnin kuuntelu. Nuotinlukua ei mainita, puhumattakaan tarkoista musiikin ilmiöistä. Soittamisen ja laulamisen osa-alueella yhtenä tavoitteena on ohjata oppilasta musiikin merkitsemistapojen ymmärtämiseen ja lukemiseen. Vasta laajan oppimäärän puolella tulee suora maininta oppilaan musiikin luku- ja kirjoitustaidon kehittämistä myös kuuntelun ja musiikin hahmottamisen osa-alueella. (OPH, 2017)

Termistön muuttumisen lisäksi OPS-perusteiden painotukset musiikin hahmotuksen opetuksessa ovat nähdäkseni vuosien varrella siirtyneet tarkasti määritellystä musiikin teorian hallinnasta ja nuotinluvusta kohti käytännön muusikkouden kehittämistä, luovuutta ja integraatiota muihin musiikkiopintoihin. Nykyisin keskitytään laajempiin ilmiöihin yksityiskohtien ulkoa opetteluun sijaan. Toki samanlainen pedagoginen muutos on tapahtunut esimerkiksi myös peruskoulun historian opetuksessa. Mielestäni nykypäivän muhaopetuksen yleisenä trendinä on nähtävissä aiheiden esittely soivien esimerkkien kautta, jopa yhdessä musoiden, nuottikuvan sijaan. Ehkäpä juuri tämän käytännönläheisen lähestymistavan vuoksi ei puhuta enää musiikin teoriasta.

Moderni muhaopetus sisältää edelleen musiikin peruspilareiden eli rytmin, melodian, harmonian, muodon ja sointiväriin opiskelua, mutta havaintojeni mukaan työtavat voivat olla kaikkea perinteisestä ”kynä ja vihko” -formaatista aina musiikkiliikuntaan, improvisointiin, säveltämiseen ja musiikkiteknologian käyttöön asti. Painotukset saattavat oppilaitoksen mukaan kallistua enemmän klassisen musiikin tai rytmimusiikin puoleen.

Käyttäessäni opinnäytetyössäni termejä musiikin hahmotus tai muha, en viittaa niinkään musiikin hahmotusaineisiin, vaan kirjaimellisesti musiikin ilmiöiden, erityisesti melodian ja rytmin, hahmottamiseen ja hahmotustaitoihin. Painotin nimenomaan duuriasteikkomelodian liikkeiden ja yksinkertaisten rytmisten suhteiden

den visuaalista ja kuulonvaraista hahmottamista termien ja ulkoa opetteluun si-
jaan. Opinnäytetyöhöni kuuluvaan opetuskokeiluun osallistuneet oppilaat kävi-
vät ainoastaan 30 minuutin pituisilla soittotunneilla, joten tarkka rajaus oli tar-
peen. Opetuskokeilussa integroin siis musiikin hahmotuksellisia aiheita ja osi-
oita tavallisille soittotunneille.

3.2 Muha-oppimateriaalit ja käyttömahdollisuudet soittotunnilla

Seuraavaksi esittelen suosittuja musiikin hahmotusaineiden oppimateriaaleja ja arvioin niiden käyttömahdollisuuksia sellaisille soitto-oppilaille, jotka eivät käy muha-tunneilla. Suuressa osassa näistä materiaaleista puhutaan vielä musiikin teoriasta ja säveltapailusta tai musiikin perusteista. Pyrin kuitenkin valitsemaan tähän listaan tälle vuosikymmenelle asti yleisessä opetuskäytössä olleita kirjoja.

3.2.1 Tohtori Toonika

Tohtori Toonika on vuonna 2008 julkaistu musiikin teorian, säveltapailun ja nuottikirjoituksen oppikirja, joka kattaa perinteiset 1/3-, 2/3- ja 3/3-tasot. Kirja on jaettu rytmii-, melodia- ja harmoniaosioihin, joita on tarkoitus edetä rinnakkain. Kirja sisältää kirjoitustehtäviä, laulaen tai lausuen suoritettavia säveltapailutehtäviä ja kuuntelutehtäviä eli diktaatteja, jotka kuunnellaan kirjan mukana tulevalta CD:ltä. (Heikkilä & Halkosalmi, 2008)

Käytin Tohtori Toonikaa omissa teoriaopinnoissani teini-ikäisenä ja minulle jäi kirjasta hyviä kokemuksia. Melodiaosiossa tehtävä asteikkojen sävelten numerointi inspiroi minua tekemään saman myös opetuskokeiluni säveltapailuosiossa. Minusta sävelten numerointi edesauttaa sävelten etäisyyksien eli intervallien hahmottamista ja myöhempää sointujen rakentamista, koska samat numerot esiintyvät sointumerkeissä.

Tohtori Toonika on hyvin kattava, mutta itse lisäisin siihen vielä pienimuotoisia sävellystehtäviä, vaikka toki opettaja voi niitä ilman kirjan ohjeistustakin tunneilla toteuttaa. Mielestäni kirja etenee hyvin loogisesti, tehtäviä on paljon ja ne ovat käytännönläheisiä (ei sisällä tehtäviä, joissa pitää kirjoittaa auki ”kuu-des-

tois-ta-o-sa-tau-ko”) ja uudet aiheet pohjustetaan selkeällä teoriaosuudella. Voin ehdottomasti suositella Tohtori Toonikaa soitto-oppilaille yleisesti. Kirjassa riittää opiskeltavaa alkeista melko haastavaankin materiaaliin, ja kirja soveltuu erinomaisesti myös itseopiskeluun. Kattavuutensa takia alkeista lähtevälle soitto-oppilaalle ei välttämättä tarvitse muita muha-kirjoja enää ostaakaan.

3.2.2 Musiikkiseikkailu 1

Musiikkiseikkailu 1 on vuonna 2009 julkaistu musiikin perusteiden oppimateriaali, joka kattaa 1. perustason kurssisisällön. Kirjan musiikillinen aines pohjautuu lastenlauluihin, -loruihin ja kansanlauluihin. Musiikkiseikkailu 1 sisältää kirjoitus- ja säveltapailutehtävien lisäksi myös sävellystehtäviä ja muita luovia tehtäviä sekä kannustaa oman soittimen käyttöön. Säveltapailussa käytetään solmisaationimiä ja rytmitavuja. (Ertolahti-Mertanen, 2009)

Ulkoasultaan kirja vetoaa varmasti lapsiin huomattavasti Tohtori Toonikaa enemmän. Toisaalta alakouluikäisistä isoimmat eivät välttämättä koe kirjan kuvituksia ja kaikkia tehtäviä enää puoleensavetäviksi. Kirja sisältää paljon säveltapailutehtäviä, joissa lauletaan rivin verran solmisaatiotavuja niiden kirjainlyhenleistä. Nuottikuvaa ei näissä tehtävissä juurikaan ole mukana. Vaikka nämä tehtävät varmasti kehittävät laulutaitoa ja kuulonvaraista asteikon hahmottamista, en pidä tehtäviä visuaalisen hahmottamisen tai soittimen soittamisen kannalta erityisen hyödyllisinä. Muun muassa tästä syystä en suosittelisi Musiikkiseikkailu 1 -kirjaa soitto-oppilaalle, ellei oppilaalla jostain syystä olisi erityinen tarve opetella perinteistä solmisaatiota. Tämä ei ole yleinen kritiikki solmisaatiota kohtaan. Solfa-käsimerkit ja solfa-pylväs ovat esimerkkejä opetusmenetelmistä, jotka auttavat visuaalisia ja kinesteettisiä oppijoita ja tukevat melodian hahmottamista. Olen käynyt observoimassa muhatunteja, joissa näitä työtapoja hyödynnettiin mielestäni hyvin onnistuneesti.

3.2.3 Nuottipaja 1

Nuottipaja 1 on vuonna 2021 julkaistu tehtäväkirja musiikin hahmotusaineiden alkuopetukseen. Kirja soveltuu ryhmäopetukseen, mutta myös soittonopiskelun

tueksi ja siinä on huomioitu oman soittimen osuus ja luova työskentely. Kirja sisältää paljon kirjoitustehtäviä, mutta myös luovia piirtotehtäviä, soitto- ja kuuntelutehtäviä ja hauskoja kisoja. (Holkkola, 2021)

Mielestäni Nuottipaja 1 on ulkoasultaan ja tehtävien monipuolisuudeltaan hyvin inspiroivan oloinen. Nuottiviivasto ja sävelnimet tulevat kirjan myötä varmasti tutuiksi. Uusi aihe esitellään hyvin lyhyellä ja ytimekkäällä teoriaosuudella. Kirja ei sisällä säveltapailutehtäviä, joten soitonopettajan pitäisi se puoli järjestää jostain muusta lähteestä. Sävelten tunnistustehtäviä voi kyllä käyttää myös melodiaharjoituksina, ja ainakin osa kirjan tehtävistä soveltuu myös laulettavaksi. Kirjan puolen välin paikkeilla ohjeistetaan oppilaan oman sävellyksen tekeminen hausalla tavalla. Suosittelisin Nuottipaja 1 -kirjaa 7–9-vuotiaalle aloittelevalle soitto-oppilaalle, jonka opetuksessa nuottikirjoitus on erityisen tärkeässä roolissa. Kirja ei käsittele vielä ylennyksiä ja alennuksia, eikä harmoniankaan alkeita, joten Nuottipaja 2 tulisi soitto-oppilaalle verrattain pian ostoslistalle.

3.2.4 Musiikin perusteet 1

Vuonna 2014 julkaistu Musiikin perusteet 1 perustui silloisen taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän musiikin perusteiden perustason sisältövaatimuksiin. Kirja käsittelee monipuolisesti teoriaa, säveltapailua, musiikkianalyysiä sekä musiikin historiaa ja tyylien tuntemusta. Musiikkiesimerkit nojaavat vahvasti klassiseen musiikkiin. (Kopra, 2014)

Tämän listan muihin kirjoihin verrattuna Musiikin perusteet 1 etenee melko nopeasti alkeista vaikeampiin aiheisiin, kuten esimerkiksi kaksiääniseen lauluun ja kvinttiympyrään. Suosittelisin musiikin perusteet 1 -työkirjaa nopean etenemistahdinsa takia yli 10-vuotiaille, jotka ovat suuntautuneet enemmän klassisen musiikin puoleen.

4 Alakouluikäinen soittotunneilla

Tässä luvussa käsittelen asioita, jotka alakouluikäisiä opettavien instrumenttipedagogien on mielestäni hyvä tietää. Avaan lapsen musiikilliseen ajatteluun liittyviä vaiheita ja oppimisen muotoja. Lähestyn aiheita pääosin musiikin hahmotuksen näkökulmasta, mutta ensin otan kantaa musiikkiharrastuksen merkitykseen yleisesti alakouluikäisen lapsen elämässä.

4.1 Soittotuntien ja musiikkiharrastuksen merkitys alakoululaiselle

Viimeisimmissä taiteen perusopetuksen musiikin yleisen oppimäärän OPS perusteissa (OPH, 2017) nimetään musiikillisten tavoitteiden lisäksi myös laajempia kehityksellisiä tavoitteita, joihin musiikin harrastamisella pyritään. Hyvän musiikkisuhteen syntyminen ja pohjan rakentaminen koko elämän kestäväälle musiikin harrastamiselle ovat keskeisiä tavoitteita, mutta myös oppilaan omaehtoisen harrastamisen tukeminen, musiikin harrastamisen ja yhteismusisoinnin ilo ja itsensä toteuttaminen oman musiikin tekemisen kautta korostuvat. Tavoitteina on myös esteettisen ja luovan ajattelun sekä sosiaalisten taitojen kehittäminen. (OPH, 2017) Monet näistä tavoitteista resonoivat itsessäni, kun muistelen omaa musiikkiharrastustani teini-ikäisenä. Toisaalta suurimmaksi osaksi itse oppineena kitaristina yhteismusisoinnin sosiaalisten elementtien ja opettajasuhteen puuttuminen jättivät jonkinlaisen tyhjiön, jota piti sitten vielä aikuisiällä paikkailla.

OPS perusteissa mainitaan vielä muun muassa myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymisen tukeminen, musiikillisten vahvuuksien tunnistaminen ja oman musiikkiharrastuksen asettuminen osaksi elävää ja toimivaa musiikkikulttuuria sekä koko taiteiden kenttää. (OPH, 2017) Ruokosen (2016) mukaan itseluottamuksen ja myönteisen minäkuvan tukemisen merkitys lapsen musiikkiharrastuksessa korostuu jo esi- ja alkuopetusikäisten lasten kanssa. Tässä iässä lapsi alkaa kiinnostua suoriutumisesta ja oikein tekemisestä, mutta on vielä herkkä epäonnistumisille, mikä voi helposti johtaa alemmuuden tunteeseen. (Ruokonen, 2016, s. 36) Toinen vaihe, jossa kasvava lapsi tarvitsee erityi-

sen paljon onnistumisen kokemuksia, on murrosiän ensimmäiset vuodet. Onnistumisilla on suuri merkitys murroksessa olevan identiteetin rakentumisessa.

(MLL, ei pvm.)

Soittoharrastus, kuten moni muukin harrastus, voi opettaa lapselle kärsivällisyyttä, sitoutuneisuutta, pitkäjänteisyyttä ja auttaa ymmärtämään harjoittelun merkityksen. Opetuskokeilun jälkeen toteuttamani kyselyn perusteella myös soitto-oppilaideni vanhemmat kertoivat vastaavista ulkomusiikillisista hyödyistä, joita soittoharrastus on heidän lapsilleen tuonut.

4.2 Brunerin kolme ajattelun kehittymisen representaatioprosessia musiikin hahmotukseen sovellettuna

Ruokonen (2016, s. 45–46) soveltaa Brunerin teoriaa lapsen ajattelun ja oppimisen kolmesta representaation vaiheesta lapsen musiikillisen ajattelukyvyn kehitykseen. Vaiheet etenevät yksinkertaisista aistihavaintoihin perustuvista reaktiivisista aina symboliseen ja abstraktiin ajatteluun. Ensimmäinen vaihe on toiminnallinen, jossa lapsi muodostaa vuorovaikutuksellisen suhteen musiikkiin spontaanin toiminnan, esimerkiksi tanssinomaisen liikkeen, kautta. Tämä luo pohjan lapsen musiikilliselle kognitiolle. Vaikka toiminnallinen vaihe onkin primitiivisin ja ensimmäinen musiikillisen ajattelun vaihe, voi vanhempiakin lapsia ja miksei aikuisiakin rohkaista reagoimaan musiikkiin spontaanisti. Musiikkipedagogi voi esitellä esimerkiksi uuden laulun ensin elämyksen ja kokemuksen kautta ja vasten jälkeen edetä seuraaville ajattelun tasoille. (Ruokonen, 2016) Ruokonen ei käytä termiä musiikin hahmotus soveltaessaan Brunerin teoriaa, mutta mielestäni lapsen musiikillinen ajattelukyky ja musiikin hahmotus ovat tässä tapauksessa keskenään vaihtokelpoisia käsitteitä.

Toiminnallista vaihetta seuraa ikonisen ajattelun vaihe, jossa lapsi alkaa liittää musiikin ilmiöihin erilaisia mielikuvia, joiden avulla musiikilliset käsitteet alkavat muotoutua. Ikonisen ajattelun avulla lapsi oppii vertailemaan kuulemaansa musiikkia aiemmin muodostettuihin mielikuviin. (Ruokonen, 2016, s. 46) Varhaisiän musiikinopettajan työssäni olen tukenut esimerkiksi lasten tempon havainnoimista musiikkiliikunnan avulla muuttamalla Autolaulun tempoa kuvastamaan

eri ajonopeuksia. Lapset liikkuvat tässä leikissä eri nopeuksilla ja ”jarruttivat” musiikin tauottua. Mielestäni elokuva- ja pelimusiikki ovat myös omiaan luomaan mielikuvia musiikin eri piirteistä.

Brunerin teorian kolmas ajattelun vaihe on symbolisen ajattelun vaihe. Tässä vaiheessa musiikin hahmottamisen tueksi otetaan oikeat termit ja nuottikirjoitus tai sitä vastaava symbolijärjestelmä. (Ruokonen, 2016, s. 46) Mielestäni symboliseen vaiheeseen siirryttäessä lapsella olisi hyvä olla toiminnallisen ja ikonisen vaiheen kokemuksia käsiteltävästä aiheesta, koska nuottikirjoitus ja perinteinen termistö ovat luonteeltaan abstrakteja. Nuottikirjoitusta voisi tässä tapauksessa verrata kirjoitettuun kieleen. Lapset oppivat ymmärtämään ja puhumaan omaa äidinkieltänsäkin vuosia ennen lukemaan ja kirjoittamaan oppimista.

Yleinen piirre psykologisessa kirjallisuudessa musiikin lukutaidon (*Music literacy*) opettamisessa on ”ääni ennen symbolia” -periaate, jonka mukaan kuuntelu-, laulu- ja soittokokemukset johtavat notaation ja musiikin teorian ymmärtämiseen (Houlahan & Tacka, 2008, s. 144). Monet 1900-luvun merkittävimmistä musiikkikasvatusfilosofioista, kuten Kodály, Suzuki ja Dalcroze-rytmiikka, heijastavat ”ääni ennen symbolia” -lähestymistapaa (Feldman & Contzius, 2011, s. 4).

Minusta Brunerin kolmivaiheinen oppimisteoria antaa instrumentti- ja muh-opettajille hyvän pohjan opetuksensa jäsentämiseen. Vaiheissa on liikkumavaraa ja päällekkäisyyksiä, mutta esimerkiksi uusien musiikillisten ilmiöiden esittely alakouluikäiselle oppilaalle voi hyvinkin noudattaa edellä mainittuja vaiheita kronologisesti. Uudet musiikilliset aiheet tulisi mielestäni esitellä aina soivan musiikin ja tekemisen kautta, mielellään vielä itse musisoimalla. Kun uudesta aiheesta on toiminnallinen kokemus ja tieto, aihe voidaan liittää aiemmin opittuun mielikuvien avulla tai luoda uusia henkilökohtaisia mielikuvia, jotka auttavat sisäistämään aiheen. Vasta tämän jälkeen käsittelyyn tulisi nuottikuva ja termistö.

Viulupedagogi Suzukin ”lahjakkuuskasvatuksen” periaatteiden mukaan nuotinluvun oppiminen tapahtuu assosiaation kautta: lapsi opettelee ensin kappaleen

ulkoa ja vasta tämän jälkeen näkee nuotit kyseisestä kappaleesta ja alkaa assosioida soivan musiikin sen nuottikuvaan. (Feldman & Contzius, 2011, s. 8)

4.3 Musiikin hahmottamisen kognitiivisia virstanpylväitä

Ruokonen (2016) on kerännyt useista alan lähteistä lapsen musiikillisen kehityksen pääpiirteitä. Seuraavaan luetteloon olen näistä poiminut erityisesti lapsen tiedostamiseen ja musiikin hahmotukseen liittyviä kehitysaskelaita. (Ruokonen, 2016, s. 44–46):

- *3-4-vuotias tulee tietoiseksi sykkeestä, temposta, melodiasta ja sävelkorkeudesta.*
- *4-5-vuotias tuntee äänen ominaisuuksiin liittyvät vastakohtaparit: korkea-matala, pitkä-lyhyt, nopea-hidas.*
- *5-6-vuotias tajuaa sävelkorkeuden, rytmin ja melodian olemassaolon.*
- *6-7-vuotias tajuaa harmonian ja sointujen olemassaolon.*
- *7-8-vuotias ymmärtää konsonanssin ja dissonanssin.*
- *7-8-vuotias ymmärtää, että sävelkorkeudelle, rytmille ja melodialle on olemassa symbolinen merkintätapa.*
- *7-8-vuotias on kiinnostunut symbolikielestä ja oppii musiikin luku- ja kirjoitustaitoa.*
- *7-8-vuotiaana sisäinen laulamisen kyky kehittyy.*

Ruokonen huomauttaa, että ikä ei aina ennusta musiikillista kehitystasoa, ja sekä luontaisilla kyvyillä että kasvuympäristöllä on siihen suuri merkitys (Ruokonen, 2016, s. 43). Mielestäni musiikkipedagogin on kuitenkin hyvä olla tietoinen opettamansa ikäryhmän yleisestä kehitystasosta, ja esimerkiksi varhaisiän musiikinopettaja voi suunnitella tunneillensa musiikin eri ilmiöiden hahmottamiseen tähtäävää ikätasolle sopivaa tavoitteellista toimintaa. Yksi laululeikki voi kannustaa havainnoimaan hiljaisten ja voimakkaiden dynaamisten osien vaihtelua ja toinen voi tähdätä korkeiden ja matalien sävelkorkeuksien erottamiseen.

Vastakohtaparien kontrastit on syytä pitää tässä vaiheessa suurina, selkeinä ja mielikuvituksellisuuteen sidottuina. Kuitenkin jo muskari-ikäinen oppii esimerkiksi termit hiljainen ja voimakas tai korkea ja matala. Näiden peruskäsitteiden ja vastakohtaparien toiminnallisen ja ikonisen ajattelun vaiheen kokemukset muodostavat pohjan musiikin symbolikielen rakentumiselle (Ruokonen, 2016, s. 39). Mielestäni myös musiikin hahmotustaitojen opetuksessa niin varsinaisilla muhatunneilla kuin soittotunneillakin on hyvä lähteä suurista kontrasteista ja vastakohtapareista. Oppilasta ei kannata vaatia nuotintamaan kuultua melodiaa, jos hänelle ei ole vielä selvää, milloin melodia menee ylös ja milloin alas.

Musiikin ilmiöihin tutustuminen leikin kautta, tapahtui se sitten muskarissa, kotona tai päiväkodissa, luo hyvän pohjan alkavalle soittoharrastukselle. Näin musiikin ilmiöihin ei törmää ensimmäistä kertaa silloin, kun on uusi ja vieras instrumentti käsissä. Soittotunnilla oppilaan mahdolliset intuitiot alkavat sitten saada selityksiä, nimityksiä ja symboleita. Jokaisen pedagogin on syytä arvioida, kuinka paljon ja kuinka nopeasti oppilaalle avaa musiikin symbolikieltä. Vaikka 7–8-vuotias alkaakin jo oppia nuotinlukua ja saattaa olla kiinnostunutkin siitä, ei kaikkea muskarimaailman leikillisyyttä ja toiminnallisuutta kannata mielestäni tässä vaiheessa hylätä.

Sisäisen laulamisen kehittyminen 7–8-vuotiaana mahdollistaa sopivantasosten kuuntelutehtävien tekemisen. Sisäisen laulamisen avulla lapsi voi käydä ”vuoropuhelua” kuullun melodian ja nuotin välillä ja omaksua uutta musiikkia nopeammin. Kuuntelutehtävän tekeminen ei välttämättä kuitenkaan edellytä täydellistä nuotintamista paperille, vaan kuullun musiikin hahmottamisen voi osoittaa muillakin tavoin. Kuullun melodian ääneen laulaminen parin kuuntelukerran jälkeen on hyvä idea, jotta melodiasta syntyisi toiminnallinen kokemus. Solmisaatiotavuja käyttävät oppilaat voivat yrittää löytää melodian sävelille sopivat tavut laulamalla. Solmisaatiokäsimerkkejä voi myös hyödyntää, mikäli niitä on opiskeltu. Vaikka edellä mainittuja metodeja ei olisikaan opeteltu, voi melodian muotoa hahmotella fyysisesti vaikkapa käden korkeutta muuttamalla tai piirtämällä paperille melodian liikkeitä mukailevan aaltoilevan viivan. Ennen ensimmäistäkään merkintää paperille on hyvä hahmottaa melodian suunnat, asteittaisen liikkeen,

hyyt ja paikallaan pysymisen. Mielestäni nuotinnettavat kuuntelutehtävät on hyvä aloittaa tehtävistä, joissa oppilas saa täydentää puuttuvat sävelet valmiiseen nuottikuvaan. Näin nuottikuvan seuraaminen tulee tutuksi, paineet vähenvät ja huomion voi tarkentaa tehokkaammin. Havaintojeni mukaan tyhjä nuotiviivasto lisää paineita aloitteleville muhaoppilaille. Kokemuksen karttuessa kuuntelutehtäviä toki vaikeutetaan ja oppilaan pitää lopulta kirjoittaa koko melodia alusta loppuun.

4.4 Musiikin hahmottamisen merkitys alakouluikäisen musiikkiharastuksessa

Fraze (2006, s. 7–8) avaa Orff-pedagogiikan näkemyksiä oppimisen prosessista, jossa oppiminen jaetaan kahteen vaiheeseen: löydös tai havainto (discovery) ja hallinta (mastery). Orff-pedagogiikka painottaa aktiviteetteja, jotka kannustavat oppilasta omiin löydöksiin. Aktiviteetit voivat olla vaikkapa laulamista, liikkumista tai soittamista, ja näiden aktiviteettien toteuttaminen etenkin imitaation ja improvisaation kautta johtaa löydöksiin. Toisaalta tiedostetaan, että taitojen hallinta on myös edellytys uusille löydöksille. (Fraze, 2006, s. 7–8)

Mielestäni tätä oppimisen kahtiajakoa voi soveltaa myös musiikin hahmotustaitojen opettamiseen. Oppilaan omien löydösten tukeminen on tärkeää. Oppilaan tulisi altistua laadukkaalle musiikille mahdollisimman paljon, ja opettajan tulisi antaa hänelle mahdollisuus tehdä omat löydöksensä musiikin pääperiaatteista ja rakennuspalikoista. Näin lähtökohtana ei olisi sääntöjen ulkoa opettelu, vaan kokemuksen myötä tuleva asioiden yhdistely ja sitä seuraava analyysi. Musiikin hahmotuksellisten taitojen käsitteellinen hallinta toisaalta mahdollistaa uusien löydösten tuoman tiedon rakentumisen vahvalle perustalle.

Fraze (2006, s. 7–8) jakaa kirjassaan myös musiikillisen tietämisen kahteen osaan (jotka ovat vaikeita kääntää suomeksi): ”knowing how” ja ”knowing about”. Näistä ensimmäinen tähtää tarvittavien taitojen opetteluun musiikillista itseilmaisua varten. Tämä vaihe on toiminnallinen ja ammentaa vahvasti edellisissä kappaleissa mainituista löydöksistä. ”Knowing about” sen sijaan liittyy musiikillisen ymmärryksen saavuttamiseen. Frazeen mukaan pelkkien musiikillisten

taitojen haaliminen ei riitä, vaan oppilaiden tulisi myös osata sanallistaa musiikilliset valintansa ja perustella niitä. (Frazee, 2006, s. 7–8)

Mielestäni jo soittoharrastustaan aloittelevia soitto-oppilaita on hyvä alkaa haastaa arvioimaan omia musiikillisia valintojaan. Intuutiolla ja luovuudella on aina oma tärkeä roolinsa, mutta tietoiset valinnat ja analyttinen näkemys antavat myös tärkeitä työkaluja nuoren muusikonalun käyttöön. Musiikin tulkinnalliset elementit, kuten dynamiikka, fraseeraus, ja sointiväri unohtuvat helposti, kun keskitytään ”oikein” soittamiseen ja puhtaaseen suorittamiseen. Mielestäni näiden asioiden sanallistaminen avartaa oppilaan itseilmaisukykyä.

4.5 Musiikillinen keksiminen ja luovuus soittotunneilla

Lapsen luontaista luovuutta on syytä varjella ja ylläpitää erityisesti koulun aloittamisen kynnyksellä, koska Ruokosen (2016, s. 35–38) mukaan silloin lapset siirtyvät jossain määrin luovan leikin maailmasta objektiivisten faktojen ja oikeiden ja väärin vastausten maailmaan. Lapsen samoihin aikoihin kasvava itsekkriittisyys saattaa myös vaikeuttaa luovan musiikkitoiminnan aloittamista. (Ruokonen, 2016, s.37) Siispä soitonopettajan on hyvä sisällyttää musiikillista keksintää ja oppilaan luovuuden ruokkimista soittotunneille jo alusta alkaen. Musiikillinen keksintä voi olla improvisointia tai säveltämistä, vapaata tai rajatumpaa, spontaania tai tarkkaan harkittua, ja sitä voi lähestyä monella tavalla. Oleellista on, että oppilas pääsee itse tekemään päätöksiä ja näin kasvattamaan itseluottamustaan ja musiikillista ilmaisuaan.

On myös tärkeää, että lapselle ei ehdi muodostua turhia estoja soittamiseen liittyen. Esimerkiksi monet pianonsoiton alkeiskirjat lähestyvät pianonsoittoa nuotikeskeisesti, ja ensimmäiset kappaleet pysyttelevät monesti valkoisilla koskettimilla keski-c:n lähetyvillä. Lapsi kuitenkin näkee edessään 88 valkoista ja mustaa kosketinta ja tietenkin haluaa uteliaisuuttaan kokeilla molempia ääripäitä ja kaikkea niiden väliltä. Pedagogin on hyvä antaa lapsen tutustua instrumenttiin vapaasti ja rohkaista alusta lähtien myös taiteelliseen ilmaisuun. Lasta voi kehottaa esimerkiksi keksimään kappaleen, jonka nimi on ”Norsu ja hiiri” ja näin

tuoda mielikuvituksellisuutta ehkäpä muiden opetusmateriaalien systemaattisuuden vastapainoksi. Itsekriittisen piano-oppilaan improvisoinnin voi rajata mustille koskettimille diskanttiin ja säestää itse sopivilla soinnuilla. Tuloksena on lähes automaattisesti ”oikean” kuuloista pentatonista improvisaatiota, joka antaa yhteismusisoinnin ja onnistumisen kokemuksia helposti.

5 Opetuskokeilun kuvaus

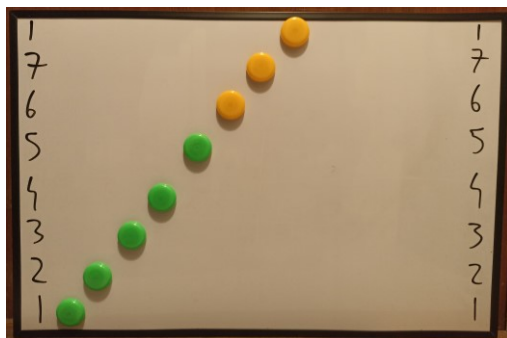
Opinnäytetyöni toiminnallisessa osiossa integroin musiikin hahmotuksen edistämiseen kehittämiäni työtapoja alakouluikäisten soittotunneille. Opetuskokeiluun osallistui kaksi piano-oppilasta, joiden kanssa käsittelin säveltapailuun ja melodiaan liittyviä asioita, ja yksi rumpuoppilas, jonka kanssa käsittelin rytmikkaa. Toisella piano-oppilaalla oli aiempaa kokemusta pianotunneista toisen opettajan kanssa ja sen myötä hän osasi jo lukea vähän alkeistason pianonuotteja. Hän oli opetuskokeilun alkaessa ollut reilun vuoden ajan ala-asteensa musiikkiluokalla. Opetuskokeilun jälkeen toteuttamani kyselyn perusteella hän ei käynyt muskarissa, eikä hänen perheellensä ole musiikkitaustaa, mutta hän on pienestä pitäen osoittanut kiinnostusta musiikkiin, mikä on ilmennyt muun muassa itsekseen lauleskelusta ja musiikkipainotteisten ohjelmien katselusta. Opetuskokeiluun osallistunut rumpuoppilas ei kyselyn mukaan ole myöskään erityisen musikaalisesta perheestä, mutta hän kävi alle kouluikäisenä muskarissa, mistä jäi hyviä kokemuksia. Rumpuoppilaan soittoharrastus alkoi syksyllä 2022 minun opetuksessani. En kartoittanut toisen opetuskokeiluun osallistuneen piano-oppilaan musiikillisia lähtökohtia, koska hän lopetti opetuskokeilun kahden opetuskerran jälkeen soittotuntipaketin päättymisen takia.

Yhteistä kaikille kolmelle oppilaalle oli, että he eivät olleet käyneet musiikin hahmotustunneilla. Opetuskokeilun tarkoituksena olikin tarjota kosketuspinta musiikin hahmotustaitoihin oppilaille, jotka eivät käy muhatunneilla musiikkiopistossa. Pyrin pitämään musiikin hahmotukseen liittyvän osion soittotunneilla ajallisesti lyhyenä ja kunkin tunnin aiheen tarkasti rajattuna, koska soittotunnit olivat vain 30 minuutin pituisia, enkä halunnut esitellä kerralla liikaa uusia aiheita. Toteutin

opetuskokeilun lokakuun 2022 ja joulukuun 2022 välillä Suutarilan ala-asteen tiloissa Musiikkikoulu Grooven soittotunteihin integroituna.

5.1 Välineet

Käytin opetusvälineinäni magneettitaulua, värikkäitä ympyränmuotoisia magneetteja ja tusseja. Magneetit toimivat eräänlaisina matalan kynnyksen nuotteina, joita sekä minä että oppilaat pystyimme helposti liikuttelemaan. Sylissä pidettävä kompaktin kokoinen magneettitaulu poisti tarpeen epäselvälle ja hitaalle nuottivihkoon kirjoittamiselle ja suuremman mittakaavan valkotaulutyöskentelylle. Aika ei olisi myöskään riittänyt perinteisen nuottikirjoituksen perusteiden opettamiseen.

Kuva 1. Duuriasteikko magneettitaululla.

5.2 Työtavat

Suurin osa magneettitaulutyöskentelystä tapahtui oppilaan osalta ilman instrumenttia. Käytin monia eri työtapoja sekä säveltapailun että rytmiikan puolella: laulamista ja lausumista, sanarytmejä, kehorytmejä, tuttuja esimerkkikappaleita, kuuntelutehtäviä sekä sävellyttämistä ja omien rytmien keksimistä. Työtapojen valintaa ohjasi tavoitteeni yhdistää selkeä visuaalisuus, luovuus, korvakuulon kehittäminen ja teorian kytkeytyminen lapsen omaan musiikilliseen maailmaan ja itseilmaisuun.

5.3 Aiheet

Säveltapailu- ja melodiaosuuksien aiheet rajasin duuriasteikkoon sekä musiikin-teoreettisista että ajankäytöllisistä syistä. Käsittelimme duuriasteikon sävelten määrää, oktaavin käsitettä, asteikon jatkumista oktaavin rajojen ulkopuolelle, ensimmäisen ja seitsemännen sävelasteen rooleja asteikossa ja melodian liikkeitä. Tutkimme tuttuja melodioita lastenlauluista ja paneuduimme duuriasteikkoon luovalla tavalla oman melodian säveltämisen yhteydessä.

Rytmiikan aiheet rajasin 4/4-tahtilajiin, ja kaikki magneettitaulun sisällöt olivatkin rytmiikan puolella jaettu neljälle iskulle. Aloitimme sykkeen, iskun ja tahdin käsitteistä ja ”luuppasimme” tahdin mittaisia harjoituksia, jotta musiikin toistuvat rytmiset rakennuspalikat alkaisivat hahmottua. Yhdistimme rytmiharjoitukset nopeasti rumpujen soittoon, koska käsittelin rytmikkaa tarkemmin ainoastaan rumpuoppilaani kanssa.

Yksinkertaisemmat rytmit muistuttivat rumpukomppeja. Niiden avulla tutustuimme tahdin iskujen hierarkiaan. Tiheämmät rytmit puolestaan muistuttivat enemmän rumpufillejä. Niiden opettamisessa hyödynsin hyvin paljon sanarytmejä. Sivusimme myös tauon käsitettä.

5.4 Opetuskokeilun kulku

Aloitin säveltapailuosiot kahden piano-oppilaani kanssa lokakuun lopussa 2022. Toinen oppilaista ehti käydä vain kahdella opetuskerralla soittotuntipaketin päätymisen takia. Soittotunteja jatkanut piano-oppilas ja rumpuoppilas osallistuivat kukin seitsemään musiikin hahmotuksen opetuskertaan loppuvuoden aikana.

Opetuskokeilun säveltapailuosuuden kuvauksessa käytän numeroita 1–7 kuvaamaan duuriasteikon sävelasteita. Soitin ja sävellytin pelkästään C-duurissa selkeyden vuoksi, mutta en käyttänyt juurikaan sävelnimiä. Käytin numeroita niiden yleispätevyyden vuoksi ja havainnollistaakseni sävelasteiden suhteita absoluuttisten sävelkorkeuksien sijaan. Kirjoittaessani esimerkiksi ”1,2,3,4,5” viittaan duuriasteikon viiteen ensimmäiseen säveleen eli C-duurissa säveliin c, d, e, f ja

g. En ole puhunut opetuskokeiluun osallistuneiden oppilaideni kanssa vielä muista sävellajeista, mutta kun niiden aika koittaa, numerojärjestelmä pätee suoraan myös muihin sävellajeihin.

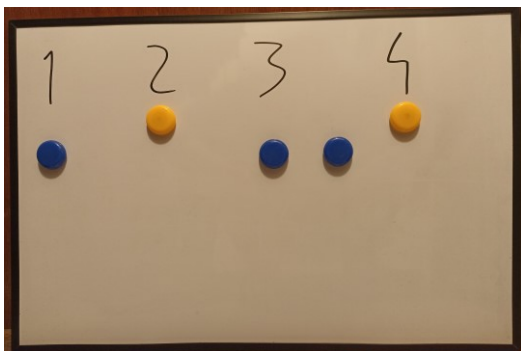
5.4.1 Magneettitaulu tutuksi

Ensimmäisillä musiikin hahmotuksen opetuskerroilla esittelin kahdelle piano-oppilaalleni duuriasteikon. Kävin ensin läpi magneettitaulun logiikan laulamalla ja osoittamalla samalla magneeteista, missä mennään. Lauloin asteikon ylöspäin toonikalta johtosävelle eli taululta sävelet 1–7 ja johdattelin miettimään, kaipaako asteikko vielä jotain. Kuulokuvan kautta saimme ensikosketuksen asteikon sävelten välisiin jännitteisiin (johtosävel pyrkii nousemaan toonikaan). Kuuntelimme asteikkoa sitten oktaaviin asti, soitimme c-duuriasteikon pianolla ja pohdimme, saako oktaavi numeron 8 vai jälleen numeron 1. Näin tulimme käsitelleeksi samojen seitsemän sävelen toistumisen eri oktaaveissa.

Tämän parin minuutin esittelyn jälkeen ryhdyimme tarkastelemaan melodian muodostusta duuriasteikon avulla. Käytin esimerkkimelodiana ”Satu meni saunaan” -laulua. Kirjoitin melodian nousevan osuuden magneeteilla taululla ja oppilaat saivat täydentää melodian laskevan osuuden. Käsittelimme melodian suunnat ja laskeskelimme paikallaan pysyvien sävelten määrää. Toisen pianooppilaan kanssa tein heti ensimmäisellä kerralla lyhyitä kuuntelutehtäviä, joissa käytin asteikon kolmea ensimmäistä säveltä. Soitin melodian pätkät pianolla ja oppilas asetteli magneetit taululle sävelasteita vastaavien numeroiden korkeuksille.

Ensimmäisellä rytmiiikan opetuskerralla kävin läpi magneettitaulun avulla sykkeen, tahdin ja 4/4-tahtilajin perusteet. Halusin edetä nopeasti käytäntöön, jotta rumpuoppilaan valmiiksi osaamat asiat eivät muuttuisi yhtäkkiä teoriatermistön myötä vaikeiksi. Teimme jo ensimmäisestä rytmiharjoituksesta kompin, jota kutsuin ”boom kah, boom boom kah”-kompiksi. Komppi oli jaettu tömistyksiin ja reisitaputuksiin, jotka simuloivat bassorumpua ja virveliä. Visualisointia tukemaan

käytin erivärisiä magneetteja ja sijoitin bassorummun iskut virveliniskuja alemmaksi taululla, kuten perinteisessä rumpunotaatiossakin.

Kuva 2. boom kah, boom boom kah -komppi magneettitaululla

Soitimme kehorytmein vielä pari yksinkertaista variaatiota samantyyppisistä kompeista. Rumpuoppilas sai jo itse tulkita taulusta "We will rock you" -kompin, jossa olin lisännyt myös 1.iskulle "ti-ti" -rytmin.

5.4.2 Kuuntelutehtäviä ja "mansikkakeittoa"

Toisella säveltapailun opetuskerralla aloitimme laulamalla duuriasteikkoa ylös ja alas, minkä jälkeen teimme lisää kuuntelutehtäviä. Toisen piano-oppilaan kanssa tein samat kolmen sävelen kuuntelutehtävät, jotka viimeksi jäivät häneltä tekemättä, ja toisen kanssa etenimme jo hieman haastavampaan melodiaan, jossa hyödynsin "Jänis istui maassa" -laulun alkupätkää (1,2,3,4,5,5,6,6,5). Melodia muotoutui taululle soittokertojen ja antamieni vinkkien myötä sen verran hyvin, että päätin ex tempore vielä kokeilla saman laulun loppuosuutta, jossa "hyppitään" duurikolmisointua ylös – laulussa osuvasti lauletaankin "hyppää pois". Tämä oli kuitenkin liian haastavaa näin varhaisessa vaiheessa ja jälkikäteen ajateltuna tämä osio olisi pitänyt jättää tekemättä.

Toisella rytmiiikan opetuskerralla esittelin tahdin iskujen jakautumista kahdeksasosiin, minkä havainnollistamiseksi olin kirjoittanut magneettitaulun yläreunaan 1+2+3+4+. Laskimme iskuja ääneen tällä kertaa ottamalla mukaan myös heikot kahdeksasosat: "Yk-si, Kak-si, Kol-me, Nel-jä". Kertasimme edellisen

opetuskerran komppeja, minkä jälkeen esittelin uuden kompin, jota kutsuin ”mansikkakeitto” -kompiksi. Soittaminen helpottui huomattavasti, kun aloin lausua samalla ”man-SIK-ka-keit-TO” virvelin iskuja korostaen. Tarkastelimme vielä ”boom kah, boom boom kah” -kompin ja ”mansikkakeitto” -kompin eroja viisuaalisesti. Oppilas huomasi, että ”boom kah” -kompissa kaksoisisku bassorummulle tapahtuu myöhemmin ja ”mansikkakeitto” -kompissa aiemmin.

5.4.3 Lisää kuuntelutehtäviä ja kompin tunnistusta

Kolmannella opetuskerralla tein ”Jänis istui maassa” -kuuntelutehtävän soittotunteja jatkaneelle piano-oppilaalle. Viime kerrasta viisastuneena jätin ”hyppää pois” -osuuden pois. Saimme kuitenkin hyvän aasinsillan melodian hyppyihin, kun oppilas kertoi melodian muistuttavan ”Tuiki tuiki tähtöstä”. Näytin magneetti- taululla, miten melodiat näyttävät loppupäästä samoilta (5,5,6,6,5 -osuus), mutta ”Jänis istui maassa” -laulussa kiivetään viidennelle asteelle kuin portaita pitkin (1,2,3,4,5) ja ”Tuiki tuiki tähtösessä” hypätään ensimmäiseltä asteelta suoraan viidennelle (1,1,5,5).

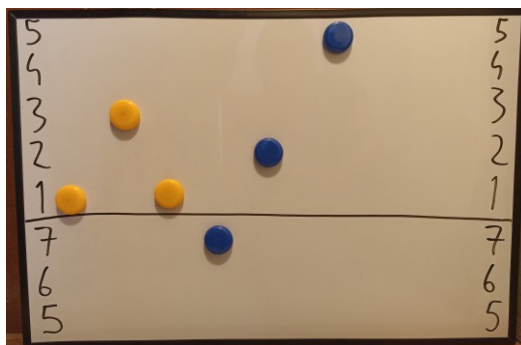
Rumpuoppilaan kanssa kertosimme ”boom kah, boom boom kah” -komppia ja ”mansikkakeitto” -komppia magneettitaulun avulla. Kirjoitin mansikkakeiton tavutettuna magneettien kohdalle, koska oppilaalla oli hieman vaikeuksia ehtiä kakkosiskun jälkeen tulevalle tömistykselle. Teetin tämän jälkeen kuuntelutehtävän, jossa piti tunnistaa edellä mainitut kompit eri tempoissa. Olin tehnyt MIDI-kompit notaatio-ohjelmalla. Oppilas erotti kompit toisistaan jokaisella kerralla.

5.4.4 Oman melodian keksimistä ja fillejä

Aloitimme neljännen säveltapailusession laulamalla duuriasteikkoa tällä kertaa monipuolisemman pianosäestyksen päälle, jotta pelkän asteikon laulaminen kuulostaisi musikaalisemmalta. Tämän opetuskerran päätarkoitus oli aloittaa oman melodian säveltäminen. Halusin aluksi esitellä terssin alueella liikkuvan melodian: ”Ostakaa makkaraa”, kvintin alueella liikkuvan melodian: ”Satu meni saunaan”, ja sekstin alueella liikkuvan melodian: ”Jänis istui maassa”, jotta oppi-

las näkisi, että melodian säveltämiseen ei tarvita kaikkia asteikon säveliä. Rajasin etukäteen kappaleen valkoisille koskettimille ja kerroin, että sävelaste 1 on (keski-)c. Annoin oppilaan käyttää pianoa magneettitaulun ohella.

Oppilas tapaili pianolla jonkin verran keski-c:n alapuolista h:ta, joten kysyin, haluaako oppilas melodian menevän 1:n alapuolelle. Vastaus oli myöntävä, joten kirjoitin magneettitaulun marginaaliin sävelasteet 1–5 ja 1:n alapuoliset asteet 7,6 ja 5. Alkuun pääseminen oli oppilaalle hieman vaikeaa. Helpottaakseni valinnanvaikeutta päätin, että melodia alkaa 1. asteelta. Ehdotin myös, että oppilas asettaisi magneetit taululle sattumanvaraiseen järjestykseen, minkä jälkeen kuuntelisimme pianon avulla, miltä melodia kuulostaa. Oppilas teki taululle kuuden sävelen mittaisen melodianpätkän.

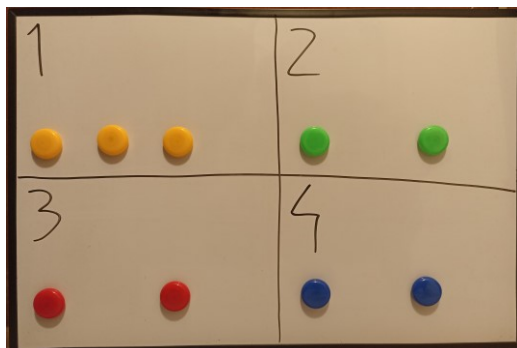

Kuva 3. Oppilaan oma melodia ensimmäisen sävellyskerran jälkeen

Sävelkorkeuksien selkiytyttyä mietimme rytmiä melodialle. Esitin muutamia vaihtoehtoja oppilaalle ja päädyimme ”taa ti-ti taa ti-ti” -rytmiin. Käytimme perinteisiä rytmitavuja kommunikoinnissamme, koska ne olivat piano-oppilaalle ennestään tuttuja. Oppilas sai tämän jälkeen harjoitella soittamaan melodian pianolla.

Neljännellä rytmiiikan opetuskerralla olin jakanut magneettitaulun neljään ruutuun, joista jokainen kuvasi yhtä tahdin iskua. Jokaisen ruudun sisällä oli puolestaan neljä magneettia, jotka kuvasivat 16-osanuotteja. Muistelimme oppilaan kanssa aiemmilla rumputunneilla soittamiamme fillejä sekä apusanoja, joita olin käyttänyt niiden soittamisen tukena jo ennen opetuskokeilua. Oppilas muisti

apusanat ”peruna” (tiri-ti) ja ”kurkku” (ti-ti). Otin osan magneeteista taululta pois tehdäkseen oppilaalle tuttuja tahdin mittaisia fillejä, minkä jälkeen harjoittelimme fillejä taputtamalla reisiin. Pidin itse sykettä yllä jalkaa naputtamalla.

Kuva 5. ”Peruna-kurkku-kurkku-kurkku” -filli.

Joidenkin rytmien taputtaminen osoittautui vaikeaksi, minkä olisin voinut ennakoida paremmin. Nopeammissa rytmeissä ja synkkopeissa oppilas ei oikein tiennyt, kumpaa kättä käyttää missäkin vaiheessa. Siispä hidastin tempoa sen verran, että fillit pystyi soittamaan yhdellä kädellä. Tämän jälkeen rytmit alkoivat sujua huomattavasti paremmin. Muita käyttämiämme sanarytmejä olivat ”porkkana” (ti-tiri), ”avocado” (tiri-tiri) ja ”tomaatti” (ritiiri).

5.4.5 Jatkoa melodialle ja oman fillin keksimistä

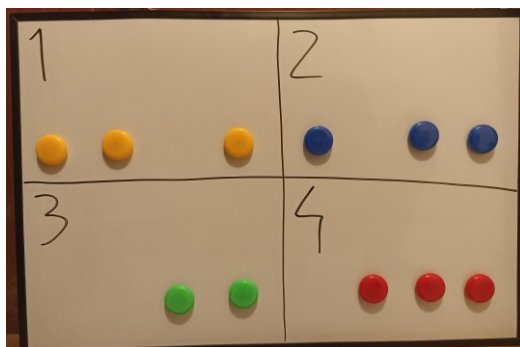
Viidennellä opetuskerralla tarkoituksena oli keksiä jatkoa piano-oppilaan omalle melodialle. Kiinnitin oppilaan huomion melodian viimeiseen säveleen (5. aste) ja kehotin välttämään liian isoja hyppyjä siitä seuraavaan säveleen. Sanoin ehkä hieman yleistäen, että hyvät melodiat ovat usein melko helppoja laulaa. Oppilas soitti muutamaan otteeseen tähänastisen melodian ja lyhyen mietinnän jälkeen hän kysyi, voiko hän taas järjestää magneetit sattumanvaraiseen järjestykseen. Pidin ehdotusta jälleen hyvänä, ja pian oppilas oli jatkanut aiempaa melodiaa neljällä uudella sävelellä.

Kuva 6. Oppilaan oma melodia toisen sävellyskerran jälkeen

Oppilas soitti koko melodian pianolla, minkä jälkeen pohdimme loppupätkän rytmisiä. Annoin vaihtoehtoiksi jatkaa aiemmalla taa ti-ti -linjalla tai keksiä muita samanhenkisiä rytmejä. Oppilas oli kahden vaiheilla, joten ehdotin samaa "taa ti-ti" -rytmiä kuin aiemmin. Melodia kuulosti hyvältä meidän molempien mielestä ja lisäsin vielä, että se kuulostaa valmiilta, ikään kuin kappale voisi loppua melodiapätkän viimeiseen säveleen. Johdattelin keskustelun toonikasävelen luonteseen ja kerroin, miten suurin osa melodioista loppuu toonikaan. Käytin termiä "koti" kuvaamaan asteikon toonikaa. Melodia lähtee seikkailemaan, mutta "palaakotiin".

Halusin myös rytmiiän puolella ottaa mukaan musiikillista keksintää. Olin taas jakanut magneettitaulun neljään ruutuun ja laittanut joka iskulle neljä magneettia eli neljä 16-osanuottia. Oppilas sai tehdä oman "fillin" ottamalla pois osan magneeteista. Koska olin asetellut magneetit valmiiksi oikeille etäisyyksille, oppilaan tekemistä rytmeistä tuli automaattisesti selkeitä. Oletin, että oppilaan rytmi olisi koostunut pelkästään aiemmin käsittelemistämme rytmeistä. En ollut kuitenkaan ottanut huomioon, että oppilas voi tietenkin ottaa myös iskun ensimmäisen nuotin pois.

Kuva 7. Oppilaan oma filli. 1. ja 2. iskuilla ovat vastaavasti tutut ”tomaattirytm” ja ”porkkanarytm”.

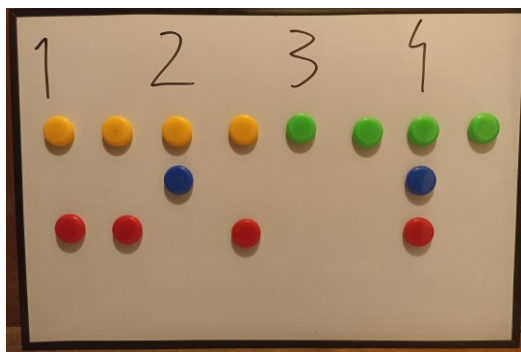
Oppilaan oma rytmi sisälsi siis taukoja, joita emme olleet käsitelleet vielä, eikä minulla ollut etukäteen mietittynä apusanoja näille rytmeille. Jouduin hankalaan tilanteeseen, mutta toisaalta tämä oli myös hyvä tilaisuus kertoa tauoista ja avartaa rytmisiä mahdollisuuksia aiemmin käsiteltyjen rytmien ulkopuolelle. Oppilaan filli tarjosi myös mahdollisuuden käsitellä eripituisia taukoja. Improvisoin oppilaan fillille hieman hassut sanarytmit, joita lausuimme hitaan sykkeen päälle. Tämä alkoi sujua hyvin, joten uskalsin yrittää rytmien taputtamista. Rytmi oli hitusen liian vaikea oppilaalle, mutta pääsimme yhdessä taputtamalla riittävän lähelle oikeaa rytmiä. Kysyin jälkikäteen oppilaan mielipidettä harjoituksesta, ja hän totesikin tahdin loppupuoliskon olleen vaikea kahden eripituisen tauon takia.

5.4.6 Kuuntelutehtäviä omasta melodiasta ja kompin keksintää

Halusin tehdä lisää kuuntelutehtäviä korvakuulon kehittämiseksi, mutta halusin jatkaa myös piano-oppilaan oman kappaleen parissa työskentelyä. Keksinkin tehdä kuunteluharjoituksia varioimalla oppilaan omaa melodiaa. Vaihdoin vain kappaleen viimeistä säveltä, joka alun perin oli toonikasävel. Oppilas pääsi kuuntelemaan melodian suuntaa ja eri vaihtoehtojen tuomia uusia sävyjä melodiaan. Kuuntelut sujuivat hyvin, ja oppilas kuuli/arvasi oikein kaikilla kerroilla. Kysyin jokaisen vastauksen jälkeen, miksi oppilas siihen päätyi. Puhuimme taas myös siitä, kuinka valmiilta melodia kuulostaa eri päätössävelvaihtoehtojen kanssa. Oppilaan mielestä ensimmäiseen ja viidenteen asteeseen päättyneet melodiat kuulostivat enemmän valmiilta kuin seitsemänteen (johtosäveleen)

päättynyt melodia. Näytin vielä loppuun, miltä kuulostaisi, jos Maamme-laulun johtosävel ei purkautuisi toonikaan, vaan jäisi paikalleen seitsemännelle asteelle.

Kuudennella rytmiiikan opetuskerralla palasimme komppien pariin ja askeleen lähemmäs oikeaa rumpunotaatiota. Olin merkannut magneettitaululle valmiiksi hi-hatin osuuden, joka soitti tasaista 8-osanuottisarjaa ja virvelin, joka löi 2- ja 4-iskuilla. Oppilaan tehtävänä oli keksiä omia bassorumpuvariaatioita peruskomppiin, jotka minä soitin rumpusetillä. Tämä oli meille molemmille hauska harjoitus. Oppilas pääsi luomaan omia komppeja ja itse sain poikkeuksellista prima vista - materiaalia soitettavaksi. Jokaisen kompin jälkeen kommentoin niiden rytmisiä ominaispiirteitä.

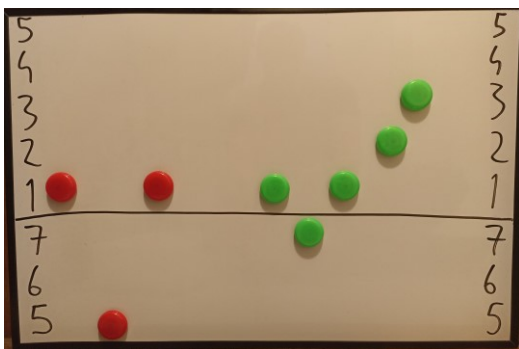

Kuva 8. Ensimmäinen oppilaan keksimä bassorumpuvariaatio peruskomppiin

Lopuksi annoin vielä oppilaan siirtää huvin vuoksi toisen virveliniskun paikkaa, jolloin kompista tuli melkein liian vaikea minulle edes hitaasti soitettavaksi. Kysyin oppilaan mielipidettä kompeista ja hänen mielestään viimeinen kuulosti erilaiselta, koska virveli ei ollut enää kakkosella ja nelosella. Näin pääsimme tarkastelemaan ja puhumaan rumpusetin eri osien rooleista, esimerkiksi virveliniskun paikan tärkeydestä ja bassorummun vapauksista.

5.4.7 Viimeiset kuuntelutehtävät ja oppilaan melodian nuotinnoksen esitely

Viimeisellä opetuskerralla teetin piano-oppilaalle kuuntelutehtävän ”Tonttujen jouluyö”-laulun alkupätkästä. Melodiaan piti täydentää puuttuvat neljäs ja viimeinen sävel.

Kuva 9. Tonttujen jouluyö -kuuntelutehtävä

Oppilas sai molemmat oikein tarkan kuuntelun seurauksena.

Opetuskokeilun ja samalla koko lukukauden päätteeksi olin kirjoittanut oppilaan oman melodian notaatio-ohjelmalla puhtaaksi ja lisännyt siihen sopivan vasemman käden osuuden. Halusin, että sävellysprojektista jää oppilaalle jokin konkreettinen muisto ja inspiraatiota mahdollisille tuleville sävellyksille. Oppilas oli vaikuttunut lopputuloksesta. Annoin nuotin oppilaalle kotona opeteltavaksi.

Kuva 10. Oppilaan oma sävellys, johon lisäsin vasemman käden osuuden

Viimeisellä rytmiiikan opetuskerralla keskityimme taas 16-osapohjaisiin rytmeihin. Tällä kertaa ”kuulustelin” aiemmin opittuja rytmejä. Olin täyttänyt taas tahdin täyteen 16-osanuotteja ja pyysin oppilasta kirjoittamaan (eli poistamaan

osan magneeteista) ”porkkanarytmin” 1. iskulle, ”perunarytmin” 2. iskulle, ”tomattirytmien” 3. iskulle ja ”kurkkurytmin” 4. iskulle. Viimeistä lukuun ottamatta kaikki menivät oikein. Helpoimman rytmin kirjoittaminen olikin vaikeinta, mistä tulikin hyvä keskustelunaihe. Kolmannella yrittämällä oppilas sai ”kurkkurytmin” oikein.

Teimme vielä kuunteluharjoituksen, jossa soitin ensin tahdin peruskomppia ja sen perään erilaisia tahdin mittaisia fillejä. Oppilaan piti taas poistaa tarvittavat magneetit valmiiksi 16-osanuottien täyttämästä tahdistä. Ensimmäinen soittamani filli olikin pelkkiä 16-osanuotteja, joten siinä ei tarvinnut ottaa yhtään magneettia pois. Oppilas jäi hieman epäröimään, joten paljastin että vastaus oli vahingossa oikein ja kysymys kompa. Seuraavassa fillissä oppilas ei oikein hahmottanut ”kurkkurytmin” ja ”avocadorytmin” eroa. Molemmissa on kuitenkin tasaista rytmiä, mutta huomattavasti eri määrä nuotteja. Jälkiviisaana olisi pitänyt tehdä ensin kuunteluharjoitus, jossa pitää erottaa toisistaan pelkästään 8-osanuotteista rakennettu filli ja pelkästään 16-osanuotteista rakennettu filli.

6 Opetuskokeilun tuloksia

Opetuskokeilun jälkeen oppilaille ja heidän vanhemmilleen antamani kyselylomakkeen perusteella sekä piano-oppilas että rumpuoppilas pitivät opetuskokeilun soittotunneista. Toinen piti tehtäviä hauskoina ja toinen on puhunut opetustavoista kotonakin. Magneettitaulu on auttanut piano-oppilasta oppimaan asteikkoja. Kysyin lomakkeessa myös yleisesti soittoharrastuksen ulkomusiikillisista hyödyistä. Molemmat oppilaat ovat soittoharrastuksen myötä oppineet hyväksymään harjoittelun merkityksen vaikeidenkin asioiden oppimisen edellytyksenä. Seuraavaksi vastaan opinnäytetyöni alussa esittämiini tutkimuskysymyksiin 2–4.

6.1 Musiikin hahmotustaitojen opetuksen hyötyjä soitto-oppilaalle

Opetuskokeilun suurinta antia oli mielestäni pohjatyö tuleville soittotunneille kokeiluun osallistuneiden oppilaiden kanssa. Kehitimme yhteisen musiikillisen kielen, joka helpottaa ja yhtenäistää tulevaa kommunikointiamme. Vaikka aion esitellä perinteisen rumpunotaation ja aika-arvojen nimet rumpuoppilaalleni jossain vaiheessa, uskon, että käytän jatkossakin esimerkiksi termiä ”porkkanarytmi”, koska sillä saa välitettyä musiikillisen idean nopeammin kuin sanomalla yksi kahdeksasosanuotti ja kaksi kuudestoistaosanuottia. Vastaavasti termit toonika ja dominantti ovat hyödyllisiä, mutta aion jatkossakin käyttää mielikuvia herättäviä termejä, kuten esimerkiksi sanaa ”koti” kuvaamaan toonikasointua tai -säveltä. Perinteisistä termeistä tutuiksi tulivat muun muassa duuriasteikko, sen seitsemän sävelastetta ja oktaavi. Rytmikan puolella kielen pääpaino oli apusanoissa, mutta perinteisistä termeistä käytin tahtia, sen iskuja, tempoa ja sykettä.

Yhteisen kielen lisäksi opetuskokeilun työtavat tarjosivat oppilaille uuden tavan visualisoida musiikin ilmiöitä. Rumpuoppilaalle tämä oli ensimmäinen ja tähän asti ainut rytmin visualisoinnin muoto, koska hän ei ollut vielä lukenut perinteisiä nuotteja. Olimme aiemmin toimineet vain korvakuulon varassa, ja vaikka se on toiminutkin hyvin, magneettien tarjoama visuaalinen malli on tuonut esiin rytmien matemaattisia suhteita. Tahdin iskujen ja niiden alajakojen ymmärtäminen auttavat pitämään tempon vakaana esimerkiksi kompista filliin siirryttäessä, koska rumpali tietää, että yhtenäisen pituinen sykkeen isku voi sisältää kaksi tai vaikkapa neljä nuottia. Nuottien kesto ei tarvitse arvailla tai arvioida niin paljon, kun tietää niiden keston suhteessa tempoon.

Kuuntelutehtävät tutustuttivat oppilaat kuulonvaraiseen musiikin hahmottamiseen ja musiikin ylös kirjoittamiseen. Osa opetuskokeilussa käyttämistäni kuuntelutehtävistä oli hieman turhan haastavia, mutta niitä jälkikäteen analysoidesani opin itse paljon. Musiikin ilmiöiden kuulemista on hyvä harjoitella myös ilman minkäänlaista notaatiota. Kahdesta vaihtoehdosta oikean valitseminen on jo hyvää korvakuulon harjoittamista, esimerkiksi: ”onko kuultu rumpunäyte ”boom kah, boom boom kah” -komppi vai ”mansikkakeitto” -komppi” tai ”onko

seuraavassa fillissä ”kurkkurytmiä” vai ”avocadorytmiä”? Toinen matalan kynnyksen kuuntelutehtävien muoto on puuttuvien sävelten tai rytmien täydentäminen muuten valmiiseen nuottikuvaan tai nuotin korvikkeeseen. Näin oppilas oppii seuraamaan musiikkia visuaalisesti ja terävöittää korviaan kuulemaan yksittäisiä säveliä tai rytmejä laajemmista kokonaisuuksista.

Opetuskokeilu myös avasi musiikillisen keksinnän maailmaa oppilaille. Uskon, että osa säveltämiseen liittyvästä turhasta mystiikasta saatiin häivytettyä pianooppilaan oman melodian tekoprosessissa. Pääsimme alkuun jättämällä sävelvalinnat lähes kokonaan sattuman varaan. Muutamalla yleisellä rajauksella saimme aikaan valmiin melodian, johon sekä minä että oppilas olimme erittäin tyytyväisiä. Rumpuoppilaan kanssa lähdimme metodinomaisesti rakentamaan omia fillejä yksinkertaisista rytmisistä rakennuspalikoista. Omia komppeja puolestaan luotiin osittain sattumanvaraisesti (bassorummun osuus) ja osittain tiukan rajatusti (kädet soittivat peruskomppia.)

Mielestäni ei ole liioiteltua käyttää osa 30 minuutin pituisesta soittotunnista musiikin hahmotuksellisten asioiden opetukseen. Toki siihen käytettävää aikaa ei tarvitse eriyttää muusta soittotunnista yhtä selkeästi kuin opetuskokeilun aikana itse tein. Hahmotusasiat on hyvä sitoa ajankohtaisiin kappaleisiin, harjoiteltavaan ohjelmistoon, improvisointiin tai omiin sävellyksiin. Vanhan kertaaminen ja kaikkien uusien asioiden sitominen jo opittuun tukevat kokonaisvaltaista musiikin hahmotuksen kehittymistä. Kuuntelutehtävät ja musiikin ylös kirjoittaminen myös tuovat vaihtelua soittotuntien sisältöön ja vastapainoa soittamisen teknisille haasteille. Opettaja voi jopa tehdä musiikin hahmotusosioista oppilaalle hauskaa.

6.2 Musiikin hahmotustaitojen opetus ilman nuotteja

Kolmanneksi halusin selvittää, miten voin opettaa musiikin hahmottamista soitto-oppilailleni ilman nuotteja. Opetuskokeiluun kehittämäni magneettitaulujärjestelmä on yksi monista vaihtoehdoista perinteiselle notaatiolle, eikä se suinkaan ole täysin ennennäkemätön innovaatio. Siinä on hyvät ja huonot puolensa

ja se kaipaa vielä uudistamista. Melodian muoto ja suunnat näkyvät magneettitaululla hyvin selkeästi, ja numerojärjestelmän ansiosta on helppo hahmottaa intervaleja, ja missä kohtaa melodia kulkee suhteessa toonikaan. Vastaavasti nuottikirjoituksessa eri suuntiin osoittavat nuottien varret saattavat hämmentää kokematon nuotinlukijaa, nuottien sijoittuminen joko viivoille tai väleille pienellä nuottiviivastolla voi aiheuttaa päänvaivaa, eikä perinteinen notaatio merkkää melodian ”kotipesää” millään tavalla. Rajoittavana tekijänä melodioiden suhteen on magneettitaulun koko, joka mahdollistaa vain lyhyiden melodioiden kirjoittamisen. En myöskään vielä kehittänyt tapaa yhdistää melodiaa ja rytmiä, enkä jalostanut ideaa magneettien värien merkityksestä kovin pitkälle. Mielestäni magneettitaulu on kuitenkin mainio tapa saada oppilaat kirjoittamaan musiikkiin kuulemiaan melodioita ja omia sävellyksiä ilman aiempaa teoriaosaamista.

Magneettitaulun avulla pystyin osoittamaan rytmien matemaattisia suhteita hyvin selkeästi. Oppilas pystyi itse kirjoittamaan 16-osapohjaisia rytmejä ilman pitkää perehdytystä. Rytmien selkeys perustui magneettien välisiin etäisyyksiin, jotka olin itse määritellyt etukäteen. Vastaavien rytmien kirjoittaminen nuottikirjoituksella olisi huomattavasti vaikeampaa muun muassa palkituskäytänteiden takia. Rumpukompit magneettitaululla muistuttivat jo hyvin paljon oikeaa rumpunotaatiota, ja magneettitaulua voikin hyödyntää eräänlaisena ponnahduslautana perinteiselle notaatiolle.

Rytmin puolella suurimpana puutteena magneettitaulujärjestelmässä on se, että magneetit näyttävät vain nuotin alkamiskohdan, eivät sen kestoja. Tämä ei ole rumpalille niin suuri ongelma, mutta lähes kaikille muille soittimille pelkän nuotin alkamiskohdan näyttäminen kertoo vain osan nuotin rytmisistä ominaisuuksista. Toki vastaavaan ongelmaan voi törmätä pelkästään silläkin, että oppilas taputtaa rytmejä nuoteista, jolloin oppilaan ei tarvitse ottaa kantaa nuottien pituuteen. Myös rytmikan puolella magneettien värien merkitystä tulee vielä kehittää.

6.3 Musiikillisen keksinnän rooli musiikin hahmotustaitojen oppimisessa

Jos tekisin opetuskokeilun uudestaan, ottaisin musiikillista keksintää mukaan ensimmäisestä tunnista lähtien. Oppilaan oma tuotos tarjoaa opettajalle lukuisia vaihtoehtoja musiikin hahmotuksellisten asioiden käsittelemiseen ja oppilaalle mielekkään lähtökohdan musiikillisten ilmiöiden opetteluun. Mielestäni esimerkiksi duuriasteikkoon voi hyvin perehtyä suoraan oman melodian keksinnän kautta. Näin musiikin ilmiö, tässä tapauksessa duuriasteikko, näyttäytyy työkaluna, jota voi itse hyödyntää, ja jonka sisällä voi tehdä omia valintoja. Toinen lähestymistapa on tutustua duuriasteikkoon tunnettujen esimerkkilaulujen kautta. Epäilen kuitenkin, että melodioiden yhtäläisyyksien ja erojen analysointi ei kiinnosta lasta läheskään yhtä paljon kuin aikuista.

Oppilaan musiikillista keksintää voi lähestyä vielä luovemmin ja vähemmän teoreettisesti kuin itse opetuskokeilussa tein. Esimerkiksi luvussa 3 esittelemässäni Nuottipaja 1 -kirjassa (Holkkola, 2021, s. 47–49) sävellysprosessi aloitetaan valitsemalla ensin sävellykselle teema tai aihe ja kirjoittamalla tai piirtämällä teemaan sopivia asioita. Tämän jälkeen oppilas kirjoittaa ne rytmimerkit ja sävelet, joita osaa jo käyttää ja soittaa, minkä jälkeen melodiaa hahmotellaan rytmimotaation ja sävelnimien avulla. Ennen sävellyksen puhtaaksi kirjoittamista nuottiviivastolle sävellykselle annetaan vielä nimi. (Holkkola, 2021, s. 47–49)

Olin rajannut jo etukäteen koko opetuskokeilun säveltäpailuosuuden duuriasteikkoon, joten täysin vapaa teeman valitseminen omalle sävellykselle ei ollut mahdollista. Olisimme kuitenkin voineet nimetä sävellyksen, mutta tämä jäi epähuomiossa tekemättä. Pääsimme kuitenkin pureutumaan muun muassa toonikasävelen, viidennen sävelasteen ja johtosävelen rooleihin sekä melodian muotoon oppilaan oman sävellyksen sisällä. Uskon, että valintoja tekemällä ja eri vaihtoehtoja punnitsemalla oppilas pääsi syvällisemmin tutustumaan näihin musiikin ilmiöihin kuin analysoimalla vastaavia ilmiöitä olemassa olevista lauluista.

7 Pohdinta

Mielestäni opetuskokeilu oli kaiken kaikkiaan onnistunut, vaikka siihen käytettävissä ollut aika oli rajallista. Seitsemän alle vartin pituista sessiota musiikin hahmottamisen aiheisiin kalpenee perinteisen musiikkiopiston musiikin hahmotusaiheiden lukukauden keston rinnalla, joten en odottanutkaan mullistavia tuloksia – enkä toisaalta niitä mitannutkaan.

Aion ehdottomasti jatkaa magneettitaulun käyttöä ja muitakin opetuskokeilussa käyttämiäni työtapoja musiikin hahmotuksen apuna, varsinkin kun olen kehittänyt magneettitaulujärjestelmää pidemmälle. Integroin opetuskokeilun työtapoja jatkossa todennäköisesti huomattavasti vapaammin ja vähemmän suunnitellusti. Annan uusien aiheiden tulla luonnostaan joko yleisestä soittotuntimateriaalista tai oppilaan omista sävellyksistä. Näin uudet aiheet jäävät paremmin oppilaiden mieleen ja ovat perusteltuja. Opetuskokeilussa käsiteltyjä aiheita on syytä kerrata vielä pitkään ja rakentaa uusi tietämys vahvalle perustalle. Tavoitteenani on, että musiikin hahmotukselliset asiat integroituisivat huomaamatta soittotuntien sisälle ja antaisivat oppilaille lisää työkaluja ja motivaatiota orastavan muusikkoutensa kehittämiseen.

Soittotuntien opetuskokeiluosiot olivat mielestäni sopivan pituisia ja videointi oli hyvä tapa arvioida jälkikäteen niiden sisältöä. Ääninauhurilla äänittämäni lyhyet haastattelut osioiden jälkeen olivat improvisoituja, mikä osaltaan johti siihen, etten aina osannut kysyä riittävän spesifejä kysymyksiä, enkä saanut näistä haastatteluista juurikaan käyttökelpoista materiaalia opinnäytetyöhön raportoitavaksi. Kotona täytetty kyselylomake oli mielestäni hyvä täydennys oppilaiden kokemusten ja taustan kartoittamiseen. Jälkikäteen ajateltuna olisin voinut jollain tavalla vielä testata tai ainakin kerrata oppilaille kaikkia opetuskokeilun aikana käsiteltyjä aiheita. Tämän olisi voinut toteuttaa pienimuotoisen kokeen muodossa, josta olisi oppilaillekin jäänyt fyysinen muisto, koska emme käyttäneet mitään pysyviä oppimateriaaleja. Toisaalta tämä olisi pitänyt toteuttaa jollain hauskalla tavalla, enkä missään nimessä olisi kutsunut sitä kokeeksi.

Soittotunneilla käytetyt työtavat varsinkin alakouluikäisten oppilaiden opetuksessa voivat olla hyvin monipuolisia, eikä soitinta välttämättä niihin kaikkiin tarvitse. Itsellenikin on tavoitteena hyödyntää varhaisiän musiikinopettajan koulutustani ja kokemustani enemmän myös soittotunneilla ja luoda häilyvämpi raja varhaisiän musiikinopetuksen ja soittotuntien välille. Musiikin pitäisi edelleen olla hauskaa soittotunneille siirryttäessä, eikä hauskuuden tulisi olla pelkästään kiinni kehittymisestä. Myös musiikin hahmotusaineiden opiskelusta voi tehdä hauskaa ja innostavaa ja mielestäni tähän tähtääviä opettajia ja opetusmateriaaleja tulee vuosi vuodelta lisää.

Lähteet

Ertolahti-Mertanen, S. (2009). *Musiikkiseikkailu 1*. WSOY.

Feldman, E. & Contzius, A. (2011). *Instrumental Music Education: Teaching with the Musical and Practical in Harmony*. Routledge.

Fraze, J. (2006). *Orff Schulwerk Today: Nurturing Musical Expression and Understanding*. Schott Music Corporation.

Heikkilä, P. & Halkosalmi, V.-M. (2008). *Tohtori Toonika: Musiikin teorian, säveltäjäpöytäkirjan ja nuottikirjoituksen oppikirja*. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Holkkola, R. (2021). *Nuottipaja 1: Tehtäväkirja musiikin hahmotusaineiden alkuopetukseen*. Innostivo.

Houlahan, M. & Tacka, P. (2008). *Kodaly Today: A Cognitive Approach to Elementary Music Education*. Oxford University Press.

Kopra, M. (2014). *Musiikin perusteet 1*. Classicus Oy.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. (ei pvm.). *Vanhemmat 12–15-vuotiaan persoonallisuuden kehityksen tukena*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/vanhemmat-12-15-vuotiaan-persoonallisuuden-kehityksen-tukena/>

Opetushallitus. (2002). *Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>

Opetushallitus. (2005). *Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>

Opetushallitus. (2017). *Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>

Opetushallitus. (2017). *Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetus-suunnitelman perusteet 2017*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>

Mills, J. & McPherson, G.E. (2016). Musical literacy: Reading traditional clef notation. Teoksessa G.E. McPherson (toim.), *The Child as Musician: A Handbook of Musical Development* (s.177-191). Oxford University Press.

Ruokonen, I. (2016). *Esi- ja alkuopetuksen musiikin didaktiikka*. Finn Lectura.

Liitteet

Lapseni musiikilliset lähtökohdat-kyselylomake

1. Onko perheenne "musikaalinen"? (Muiden musiikkiharrastukset, kuunnellaanko kotona paljon musiikkia, millä tavalla lapsenne on altistunut musiikille elämänsä aikana jne.)
2. Milloin ja miten lapsenne osoitti kiinnostusta musiikkiin?
3. Onko lapsenne käynyt muskarissa? Jos on, mitkä kokemukset siitä jäivät?
4. Mitä musiikillisia eväitä lapsenne on saanut päiväkodista ja koulusta?
5. Miten päädyitte soittoharrastuksen aloittamiseen?
6. Onko soittoharrastus vaikuttanut lapsenne positiivisesti muuten kuin musiikillisesti? Onnistumisen kokemukset, harjoittelemisen merkityksen oppiminen jne.
7. Kommentit opetuskokeiluun osallistumisesta (magneettitaulutyöskentely, oman melodian/rytmien keksiminen, kuuntelutehtävät jne.)

Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Musiikin hahmottamisen kehittäminen luovilla työtavoilla soiton alkeisopetuksessa

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan alakouluikäisten lasten musiikin hahmottamisen oppimista luovilla työtavoilla soiton alkeisopetuksessa. Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska lapsenne kuuluu tutkimusta vastaavaan ikäryhmään ja taitotasoon. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja lapsenne osuutta siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta lapsenne saamaan opetukseen instrumenttitunneilla Musiikkikoulu Grooven asiakkaana.

Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, lapsesta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näyttöitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia luovia työtapoja lapsen musiikin ilmaisuuden ja hahmottamisen kehittämiseksi soiton alkeisopetuksessa. Luovat työtavat muistuttavat musiikkileikkikouluissa käytettäviä leikkejä ja harjoituksia, joissa lapsi ei tarvitse instrumenttia. Musiikin ilmiöihin tutustutaan luovasti ja kehollisesti ilman instrumentin soittamisen teknisiä ja motorisia haasteita. Työtavat tarjoavat lapselle myös keinon visualisoida musiikin ilmiöitä.

Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksen toteuttaa Juuso Putti yhteistyössä Musiikkikoulu Grooven kanssa. Ohjaajana toimii Metropolia Ammattikorkeakoulun lehtori Annu Tuovila.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkittavan tulee osallistua instrumenttitunneille tavalliseen tapaan, ja tutkimuksen aiheena olevat työtavat tulevat olemaan luonnollinen osa instrumenttitunnin sisältöä. Tutkimukseen osallistuminen kestää noin kymmenen opetuskertaa.

Tutkimus toteutetaan siten, että luovia työtapoja käytetään osana tavallista instrumenttituntia ja oppilasta haastatellaan lyhyesti harjoituskertojen päätteeksi. Työtapojen käyttöä voidaan myös videoida. Tämä osio kestää maksimissaan viisi minuuttia. Harjoituksen periaatteita voidaan kyllä harjoitella vielä instrumentin

kanssa ja integroida muuhun soitonharjoitteluun. Tutkija arvioi osallistujien musiikin hahmotustaitojen kehittymistä tutkimuksen edetessä ja tekee loppuarvion tutkimuksen päätteeksi.

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Tutkimuksen aiheena olevat työtavat tehostavat lapsen musiikin hahmotuskykyä ilman instrumentin soittamisen teknisiä ja motorisia haasteita.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimus on osa Juuso Putin opinnäytetyötä Metropolian Ammattikorkeakoulussa Varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön linjalla. Opinnäytetyö julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa.

Tutkimuksen päättyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen, jos tutkimusaineistoa on kerääntynyt tarpeeksi. Osallistujille voidaan ilmoittaa tutkimuksen tuloksista avoimesti tutkimuksen aikana ja vähintään tutkimuksen päättyttyä.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyön tekijä
Nimi: Juuso Putti
Puh.
Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja
Titteli: MuT, Lehtori
Nimi: Annu Tuovila
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / Musiikki, opinnäytetyöt, YAMK
Puh.
Sähköposti:

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Henkilötietojen rekisterinpitäjänä tässä tutkimuksessa toimii Juuso Putti yhdessä Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa.

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Juuso Putti
Organisaatio: Metropolia Ammattikorkeakoulu
Puh.
Sähköposti:

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Kerättävät henkilötiedot on minimoitava, niitä ei saa kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi.

Tutkimuksen aineisto koostuu osallistujien haastatteluista ja videoinneista.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Haastattelu- ja videoaineisto tallennetaan Metropolian tietoturvaliselle verkkolevylle.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus on saada tutkimusaineistoa, jonka avulla voidaan kehittää soitonopetusta.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Antamanne suostumus

Tutkimuksen kestoaja (henkilötietojenne käsittelyaika)

Tutkimukseen osallistuminen kestää enintään 10 viikkoa eli 10 opetuskertaa. Opinnäytetyö valmistuu toukokuussa 2023.

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Henkilötietonne hävitetään tutkimuksen päätyttyä.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportointaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Yksittäisille tutkittavalle annetaan tunnus-koodi ja häntä koskevat tiedot säilytetään koodattuina tutkimusaineistossa. Aineisto analysoidaan koodattuna ja tulokset raportoidaan ryhmätasolla, jolloin yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa ilman koodiavainta. Koodiavainta,

jonka avulla yksittäisen tutkittavan tiedot ja tulokset voidaan tunnistaa, säilyttävät opinnäytetyön tekijä Juuso Putti ja opinnäytetyön ohjaaja Annu Tuovila, kunnes opinnäytetyö valmistuu viimeistään toukokuussa 2023, eikä tietoja anneta tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Musiikin hahmottamisen kehittäminen luovilla työta-voilla soiton alkeisopetuksessa

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Juuso Putti, Annu Tuovila

Minun lastani _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on tutkia alakouluikäisten lasten musiikin hahmottamisen oppimista luovilla työta-voilla soiton alkeisopetuksessa.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, lapseni oikeuksista sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsitte-lystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tieto-suojaselosteeseen.

Lastani ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Lapsellani on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistaan tutkimukseen.

Ymmärrän, että lapseni osallistuminen on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostu-mukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutki-muksen tai peruutan suostumuksen, lapsestani keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttami-seen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan lapseni osallistumisen tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan al-lekirjoituksellani suostumukseni myös lapseni henkilötietojen käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan huoltajan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.